

บทที่ 2

แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

2.1 แนวความคิดและทฤษฎีของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นการกลั่นกรองผู้ต้องขัง ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงสภาพและข้อมูลของผู้ต้องขัง การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นถือว่าเป็นมาตรการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล เพื่อดำเนินการอบรมแก้ไข และฟื้นฟูจิตใจของผู้ต้องขังให้เหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะ พฤติกรรมและความประพฤติผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล¹ เพื่อที่จะใช้ประกอบในการกำหนดแผนหรือโปรแกรมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล

แนวความคิดในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นมีใช้กระบวนการหรือขั้นตอนที่เพิ่งมีการคิดค้นหรือยึดถือและปฏิบัติได้ไม่นาน หากแต่กระบวนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นขั้นตอนที่มีการคิดค้นและพัฒนาเป็นระยะเวลาหลายศตวรรษ โดยเชื่อกันว่าบุคคลผู้ที่ถูกศาลพิพากษาให้ต้องโทษจำคุกนั้นไม่ได้หมายความว่า จะเป็นคนเลวไปหมดเสียทุกคน บางคนอาจจะเป็นเด็กฮาร์ดมาตั้งแต่เด็ก ๆ บางคนอาจเป็นคนที่มีความใจชั่วร้าย บางคนก็อาจจะกระทำผิดไปเพราะความพลั้งพลาด บางคนอาจจะทำผิดเพราะมีนิสัยชอบลักขโมยของผู้อื่น แต่บางคนอาจจะทำไปเพราะความจำเป็นบังคับ ซึ่งบางคนก็พอที่จะแก้ไขได้ แต่ในขณะที่บางคนไม่สมควรที่จะได้รับการปล่อยออกไปเพราะอาจจะสร้างความเดือดร้อนต่อสังคมอีกในอนาคต และซึ่งบางคนควรที่จะใช้ไม่แน่นอน แต่ในขณะที่บางคนก็ควรที่จะต้องใช้ไม่แข็ง² การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจึงเข้ามามีบทบาทในขั้นตอนนี้ซึ่งจะทำให้การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเกิดผลสัมฤทธิ์ และสร้างบุคคลที่เป็นผู้เคารพกฎหมายและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข

2.1.1 ความเป็นมาและวิวัฒนาการของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานซึ่งจะสามารถอธิบายได้โดยมีการแบ่งเป็น 2 ยุค คือ

¹ จาก *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา* (น.196), โดย อัจฉริยา ชูตินันท์, 2554, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

² จาก “แนวความคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง,” โดย นันทิ จิตสว่าง, (2525, กรกฎาคม-สิงหาคม), *วารสารราชทัณฑ์*, 30 (4), น. 1-2.

1. ยุคสมัยก่อนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง³ (THE PRE-CLASSIFICATION ERA)

ในระยะก่อนศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นยุคเริ่มแรกก่อนที่จะมีการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง การลงโทษนั้นจะกระทำขึ้นเพื่อให้ผู้กระทำผิดได้หลายจำ เพราะในยุคนี้มองว่าผู้ต้องขังมีจิตใจชั่วร้าย จึงสมควรได้รับการลงโทษเพื่อให้สาสมกับอาชญากรรมที่กระทำขึ้น โดยรัฐมีหน้าที่ต้องนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ ในยุคสมัยนั้นการลงโทษถือว่าการไต่ถามของผู้ที่กระทำผิด ซึ่งเป็นไปตามกฎของพระคัมภีร์เก่า (The Old Testament) โดยหมายถึงผู้กระทำผิดเป็นผู้ที่มีบาปต้องได้รับการลงโทษเพื่อชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ แต่ในช่วงปลายยุคเริ่มมีการเปลี่ยนความคิด โดยมองว่าผู้ต้องขังที่กระทำผิดนั้นเพราะถูกล้างชั่วร้ายชักจูงไป เรือนจำบางแห่งจึงเริ่มมีการใช้วิธีพักฟื้นทางศีลธรรมสำหรับผู้ต้องขัง เช่น การศึกษาพระคัมภีร์ และการฝึกสมาธิเพื่อกล่อมเกลาคใจ จึงเป็นการเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลง

2. ยุคปรัชญาการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (PHILOSOPHY OF THE CLASSIFICATION ERA)

ในต้นศตวรรษที่ 19 ปรัชญาของการลงโทษมีเปลี่ยนแนวความคิด โดยเน้นธรรมชาติของมนุษย์และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคม ซึ่งทำให้มีการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายและวิธีปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง โดยในปี ค.ศ. 1870 ผู้นำของทัณฑสถานต่างๆ ในสหรัฐอเมริกาได้มีการประชุมกันที่รัฐโอไฮโอ ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยได้มีการวางหลักเกณฑ์ 36 ข้อ ในวิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังซึ่งมีผลมาจนถึงปัจจุบัน⁴

เมื่อแนวความคิดในการลงโทษเปลี่ยนแปลงไป จากการแก้แค้นโดยลงโทษเพื่อให้สาสมกับความผิดมาเป็นเรื่องของการให้โอกาสในการแก้ไขปรับปรุง จึงนำมาสู่ปรัชญาของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง โดยวิวัฒนาการของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังแบ่งได้เป็น 3 ระยะ คือ

1. การจำแนกเพื่อแยกขัง
2. การจำแนกเพื่อหาสาเหตุแห่งการกระทำผิด และวางแผนแก้ไข
3. การจำแนกเพื่อการบำบัดแก้ไข

1. การจำแนกเพื่อการแยกขัง (Classification for Segregation) ในระยะเริ่มแรกนี้การแยกขังเป็นไปแบบง่าย ๆ เพราะในสมัยนั้นมีความเป็นห่วงเกี่ยวกับสภาพความแออัดในเรือนจำ

³ From *Handbook on Correctional Classification : Programming for treatment and Reintegration*, (p. 1), By The committee on Classification and Treatment of the American Correctional Association, 1978. (อ้างถึงใน การศึกษาระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) (น.18), โดย จารุรัตน์ ฤทธิชัยคาม, 2527).

⁴ แหล่งเดิม.

และการขาดสุขลักษณะเพราะผู้ต้องขังทั้งหมดไม่ว่าจะเป็น เด็ก ผู้ใหญ่ คนพิการ คนวิกลจริต จะถูกขังรวมกัน จึงเกิดแนวคิดที่จะแยกประเภทของผู้ต้องขังออกจากกัน โดยให้แต่ละประเภทไปอยู่ในที่ควบคุมเฉพาะ และมีการฝึกอบรมให้การศึกษาตั้งแต่นั้นมา

2. การจำแนกเพื่อหาสาเหตุแห่งการกระทำผิดและวางแผนแก้ไข⁵ (Classification for Diagnosis and Treatment Planning) เป็นระยะที่เริ่มในช่วงก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นช่วงที่วิทยาการในด้านการสงเคราะห์ จิตวิทยาและจิตแพทย์มีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น จึงมีการนำวิทยาการดังกล่าวมาใช้ในการแก้ปัญหาผู้กระทำผิด โดยมีการจัดตั้งคลินิกเพื่อการจำแนกขึ้นตามเรือนจำต่างๆ โดยมีการตรวจสภาพจิตของผู้ต้องขัง มีการบำบัดรักษาผู้ต้องขังที่มีอาการทางจิต และการแนะนำเป็นรายบุคคล

ในระยะต่อมาความคิดเรื่องการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังได้ขยายไปถึงการจากจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อวางแผนเป็นรายบุคคล โดยดูจากพื้นฐานของผู้ต้องขังแต่ละราย ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อาชีพ การศึกษา สังคม ศาสนา และมีการจัดสถานที่และการบำบัดรักษาให้เหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละราย

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แนวความคิดนี้มีการพัฒนาจนถึงขั้นมีการจัดตั้งศูนย์แรกเป็นพิเศษ เพื่อให้ผู้ต้องขังใหม่ได้รับการปฐมนิเทศ และการแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในเรือนจำ โดยมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านคอยศึกษา สังเกต และจัดแยกประเภทต่อไป

3. การจำแนกเพื่อการบำบัดแก้ไข⁶ ในต้นศตวรรษที่ 1950 ได้เริ่มเน้นด้านการปฏิบัติเพื่อบำบัดแก้ไขผู้กระทำผิด โดยผู้นำทัณฑสถานต่าง ๆ เกิดความคิดว่า การจำแนกโดยไม่มีวิธีการปฏิบัติเพื่อฟื้นฟูนั้นไม่เกิดผลแต่ประการใด คำว่า “วิธีบำบัดแก้ไข” มีความหมายรวมถึงความจำเป็นด้านร่างกายและจิตใจ ตลอดจนพฤติกรรม ทัศนคติและสังคมของผู้กระทำผิด

จากวิวัฒนาการของปรัชญาในเรื่องการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง จากการจำแนกเพื่อแยกขัง จนถึงการจำแนกเพื่อหาสาเหตุแห่งการกระทำผิดและวางแผนแก้ไข และการจำแนกเพื่อบำบัดแก้ไขในท้ายที่สุด จึงทำให้เกิดแนวทางปฏิบัติเพื่อการฟื้นฟูอบรมจิตใจผู้ต้องขัง ซึ่งทฤษฎีหนึ่งที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป คือ แนวคิดที่ว่าด้วยระบบการจำแนกลักษณะตามหลักทฤษฎีแบบก้าวหน้า (advanced penological classification) โดยแนวคิดนี้จะต้องอาศัยระบบการจำแนกลักษณะซึ่งจะมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. การจำแนกลักษณะเรือนจำ (prison classification)
2. การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (prisoner classification)

⁵ แหล่งเดิม.

⁶ แหล่งเดิม.

3. การจำแนกบุคคลากร (prisonel classification)

1. การจำแนกลักษณะเรือนจำ โดยเรือนจำจะถูกแยกออกเป็น 4 ประเภท⁷ คือ

1.1 เรือนจำระดับความมั่นคงสูงสุด เป็นสถานที่ควบคุมที่มีการใช้ระบบความมั่นคงปลอดภัยสูง เรือนจำจะมีลักษณะล้อมด้วยกำแพงสูง มีห้องเป็นสัดส่วน มีอุปกรณ์แจ้งเหตุร้าย และเครื่องมือสังเกตความเคลื่อนไหวของผู้ต้องขังอย่างทั่วถึง รวมถึงมีเจ้าหน้าที่ถืออาวุธบนป้อมยาม และตรวจตราดูแลผู้ต้องขังอย่างใกล้ชิด เรือนจำความมั่นคงสูงนี้จะใช้สำหรับผู้ต้องขังที่มีพฤติกรรมต่อต้านและต้องโทษจำคุกเป็นระยะเวลานาน เช่น 20 ปี

1.2 เรือนจำระดับความมั่นคงปานกลาง เป็นสถานที่ควบคุมตัวที่มีลักษณะผ่อนคลายมากกว่าเรือนจำระดับความมั่นคงสูงสุด คือ มีเจ้าหน้าที่คอยตรวจตราควบคุมอยู่ห่างๆ และอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการรักษาความปลอดภัยก็มีอยู่พอสมควร ใช้สำหรับผู้ต้องขังที่มีความประพฤติและกระทำความผิดร้ายแรงน้อยกว่า และเหลือโทษจำคุกน้อยกว่าในประเภทแรก เช่น กำหนดโทษจำคุก 20 ปีลงมา

1.3 เรือนจำระดับความมั่นคงต่ำ เป็นสถานที่ควบคุมที่มีระบบรักษาความปลอดภัยต่ำ และเป็นเรือนจำขนาดเล็ก อัตรากำลังเจ้าหน้าที่ควบคุมก็น้อยกว่า เพราะใช้สำหรับผู้ต้องขังที่มีความประพฤติดี ดูแลผู้ต้องขังด้วยกันในการรักษาระเบียบวินัยต่างๆ ของเรือนจำ และใช้ควบคุมผู้ต้องขังที่มีโทษจำคุกต่ำกว่า 5 ปีลงมา

1.4 เรือนจำเปิด เป็นสถานที่ควบคุมซึ่งให้อิสระแก่ผู้ต้องขังมากที่สุด เพราะลักษณะเรือนจำไม่มีรั้ว ไม่มีกำแพง ไม่มีผู้คุมถืออาวุธ อีกทั้งสถานที่ตั้งอยู่ห่างไกลจากตัวเมือง สภาพพื้นที่โดยทั่วไปจัดหาไว้เพื่อดำเนินเกษตรกรรมหรืออุตสาหกรรมเบา เป็นเรือนจำที่มีการใช้ทรัพยากรด้านการบริหารน้อยมาก ผู้ต้องขังจะต้องเป็นผู้ที่มีความประพฤติดีสามารถไว้วางใจได้ และใกล้จะพ้นโทษแล้วจึงจะถูกคัดเลือกมาเพื่อควบคุมในเรือนจำเปิดนี้ ซึ่งเรือนจำเปิดนี้จะช่วยส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีความรู้สึกรับผิดชอบต่อตนเอง

การจำแนกประเภทเรือนจำหรือทัณฑสถานออกเป็น 4 ประเภทนั้น ใช้การยึดหลักเกณฑ์กำหนดความมั่นคงแข็งแรงในการควบคุม ที่จะลดระดับไปตามความร้ายแรงของการกระทำความผิด และระยะเวลาของการถูกลงโทษเป็นสำคัญ การจัดจำแนกประเภทเรือนจำกระทำเพื่อใช้เป็นสถานที่รองรับผู้ต้องขังให้เหมาะสมกับลักษณะพฤติกรรมต่าง ๆ การจำแนกประเภทเรือนจำเป็นปัจจัยที่ช่วยให้ผู้ต้องขังปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ และมีการร่วมกิจกรรมต่างๆ ของเรือนจำ เพื่อจะได้มีโอกาสย้ายหรือได้รับคัดเลือกเพื่อไปควบคุมในเรือนจำที่มีระดับความมั่นคง

⁷ หลักทัณฑวิทยา (น. 193). เล่มเดิม.

ต่ำลง แต่ในทางกลับกันหากผู้ต้องขังรายใดมีความประพฤติดีระเบียบวินัย หรือก่อความยุ่งยากในการควบคุม ก็จะถูกส่งตัวกลับไปควบคุมในเรือนจำที่มีระดับความมั่นคงสูงตามเดิม

2. การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นก็เพื่อการวินิจฉัยถึงข้อมูลของผู้ต้องขังและวางแผนปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเพื่อให้สอดคล้องกับสาเหตุแห่งการกระทำผิดนั้น โดยอาศัยหลักการ 3 ประการ⁸ คือ

2.1 การจำแนกตามอายุ (classification by age) เป็นการจำแนกโดยถือเอาอายุเป็นเกณฑ์ โดยสมมุติฐานว่า ผู้ต้องขังที่เป็นเด็กหรือวัยรุ่นย่อมมีพฤติกรรมที่ง่ายต่อการแก้ไข สมควรที่จะต้องแยกออกมาต่างหากจากผู้ต้องขังที่เป็นผู้ใหญ่ ซึ่งจะลักษณะที่เป็นอาชญากรแท้ อีกทั้งยังเป็นการป้องกันการถ่ายทอดความรู้ทางอาชญากรรม และเพื่อประโยชน์ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังให้ เป็นไปตามหลักการที่เหมาะสมต่อไป

2.2 การจำแนกตามกำหนดโทษ (classification by term of imprisonment) ผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษสูงจะถูกส่งตัวไปควบคุมยังเรือนจำที่มีความมั่นคงสูง เพื่อความปลอดภัยในการควบคุม และการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษสูงก็จะแตกต่างจากผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษในระยะสั้น

2.3 การจำแนกตามประเภทความผิด (classification by offence) การจำแนกตามประเภทหรือลักษณะแห่งการกระทำผิดนั้นก็เพราะว่า ประเภทของความผิดแตกต่างกัน ลักษณะของผู้ต้องขังก็แตกต่างกันด้วย เช่น ผู้ต้องขังความผิดลหุโทษ ย่อมที่จะมีลักษณะต่างจากผู้กระทำผิดที่เป็นอาชญากรอาชีพ หรือผู้กระทำผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ย่อมที่จะมีลักษณะพฤติกรรมแตกต่างจากผู้กระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน เป็นต้น จึงจำเป็นต้องมีการจำแนกผู้ต้องขังออกตามประเภทความผิดต่างๆ เมื่อความผิดแตกต่างกัน ลักษณะของผู้ต้องขังก็แตกต่างกันไปด้วย มีนักอาชญาวิทยาได้ทำการวิเคราะห์ศึกษาประเภทของการเป็นอาชญากรอาชีพ ซึ่งพบว่า แม้แต่กลุ่มของอาชญากรก็ยังมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป เช่น อาชญากรอาชีพประเภทชอบความรุนแรง ก็จะมีลักษณะในการประกอบอาชญากรรมที่ไม่เหมือนกับอาชญากรอาชีพประเภทที่ปลอมแปลงเอกสาร เป็นต้น กลุ่มอาชญากรอาชีพที่แตกต่างกันในแต่ละกลุ่มนี้ ก็สมควรที่จะต้องได้รับการจำแนกไปสู่สถานรองรับต่างกันรวมถึงการวางแผนฟื้นฟูและบำบัดที่แตกต่างกันไปด้วย

3. การจำแนกลักษณะบุคลากร (personnel classification) เป็นการจัดเจ้าหน้าที่ซึ่งมีคุณสมบัติตามความต้องการของหน่วยงานบริหารต่างๆ สำหรับปฏิบัติหน้าที่ประจำในเรือนจำ

⁸ จาก *ข้อวิเคราะห์เสนอแนะเกี่ยวกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง* (น.1-2), โดย ชงชัน ทศพล, 2522, (อ้างถึงใน จารุพันธ์ ฤาไชคาม, น. 24. เล่มเดิม).

ประเภทต่างๆ ทั้ง 4 ระดับ เช่น เรือนจำที่มีความมั่นคงสูงสุดจะต้องเลือกเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นผู้ที่มีความเสียสละเด็ดเดี่ยว กล้าหาญ และรักษาระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด แต่ในเรือนจำเปิดหรือทัณฑสถานเปิด ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นเรือนจำเกษตรกรรมนั้น ควรที่จะเลือกเจ้าหน้าที่ซึ่งมีความประพฤติดีอยู่ในระเบียบวินัย และมีความรู้ความชำนาญในด้านวิชาชีพด้านการเกษตร เป็นต้น การจัดบุคลากรเพื่อให้เหมาะสมในการดำเนินการด้านต่างๆ ในเรือนจำ ย่อมเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะส่งเสริมให้การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น⁹

นอกเหนือจากกระบวนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่บุคคลทั่วไปเข้าใจแล้ว ยังมีอีกกระบวนการหนึ่งซึ่งเรียกว่า “การแยกขัง” บุคคลโดยทั่วไปจะเข้าใจว่าการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังกับการแยกขังเป็นสิ่งเดียวกัน แต่แท้จริงแล้วการแยกขังนั้นแตกต่างจากการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เพราะการแยกขังหมายถึง การแยกผู้ต้องขังไว้ตามเพศ อายุ ประเภท และลักษณะแห่งการกระทำ ความผิด เพื่อประโยชน์ในด้านการควบคุม และเพื่อป้องกันการมั่วสุมและการถ่ายทอดลักษณะนิสัยอาชญากรแก่กัน โดยเป็นไปตามกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479¹⁰ ทั้งนี้จะต้องขึ้นอยู่กับความพร้อมในด้านอาคารสถานที่ที่เรือนจำและทัณฑสถานแต่ละแห่งที่จะดำเนินการตามความเหมาะสม¹¹ โดยการแยกขังนั้นเมื่อศึกษาแล้วสามารถแยกประโยชน์ออกเป็นข้อๆ ได้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาชีวประวัติและบุคลิกลักษณะของผู้ต้องขังแต่ละรายอย่างละเอียด เพื่อประโยชน์ในการอบรม แก้ไข พื้นฟูผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล
2. เพื่อประโยชน์ในการฝึกวิชาชีพ โดยการแบ่งผู้ต้องขังออกเป็นประเภทตามแนวความถนัดที่มีมาก่อนต้องโทษ
3. ความปลอดภัยในการควบคุม โดยมีลักษณะเป็นสัดส่วน
4. เพื่อป้องกันการถ่ายทอดนิสัยอาชญากร โดยแยกผู้กระทำผิดครั้งแรกออกจากอาชญากรมืออาชีพ หรือแยกผู้ต้องขังเด็กออกจากผู้ใหญ่ หรือผู้ต้องขังปัญญาอ่อนออกจากผู้ที่อาจชักชวนให้กระทำผิด¹²

⁹ แหล่งเดิม.

¹⁰ จาก *กฎกระทรวงมหาดไทย* ออกตามความใน มาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479, ข้อ 40.

¹¹ จาก *กฎกระทรวงมหาดไทย* ออกตามความใน มาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479, ข้อ 41.

¹² *การศึกษาระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง* (น. 96). เล่มเดิม.

2.2 ขั้นตอนและวิธีดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในประเทศไทย

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นกระบวนการในการที่จะทำความรู้จักกับผู้ต้องขังเป็นรายกลุ่มและรายบุคคล เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเหล่านั้นให้เหมาะสมเป็นรายกลุ่มหรือรายบุคคลแล้วแต่กรณี ขั้นตอนการดำเนินงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีกระบวนการในการดำเนินงาน 7 ขั้นตอน¹³ ดังนี้

1. การรับตัวผู้ต้องขังใหม่เข้าสู่เรือนจำ
2. การศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของผู้ต้องขัง
3. การวางแผนปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามความเหมาะสมแก่แต่ละคน
4. การนำแผนดังกล่าวไปปฏิบัติ
5. การติดตามผลการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง
6. การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังซ้ำ
7. การวางแผนหรือโครงการเตรียมปล่อยผู้ต้องขัง

1. การรับตัวผู้ต้องขังใหม่เข้าสู่เรือนจำ (Admission) กระบวนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะเริ่มตั้งแต่การรับตัวผู้ต้องขังเข้าสู่เรือนจำหรือทัณฑสถานต่างๆ โดยมีการจัดทำทะเบียนการทำบัตร การเปลี่ยนเครื่องแต่งกาย เมื่อผ่านขั้นตอนเหล่านี้แล้วผู้ต้องขังจะถูกส่งตัวไปอยู่ในสถานวิเคราะห์ผู้ต้องขัง หรือศูนย์แรกรับผู้ต้องขัง (Reception Center) เพื่อดำเนินการศึกษาตรวจสอบ วิเคราะห์ประวัติผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล

ศูนย์แรกรับผู้ต้องขัง (Reception Center) ควรจะเป็น สถานที่ที่แยกตัวออกมาจากเรือนจำ หรือในกรณีจำเป็นต้องอยู่ในเรือนจำ ควรจัดให้มีสัดส่วนและบริเวณต่างหาก และมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ อย่างเพียงพอสำหรับการสัมภาษณ์ประวัติและสังเกตพฤติกรรมของผู้ต้องขังอย่างใกล้ชิด ระยะเวลาที่ผู้ต้องขังอยู่ในศูนย์แรกรับผู้ต้องขังนี้รวมกันประมาณ 4-8 สัปดาห์ เพื่อให้เวลาแก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีเวลาพอในการวิเคราะห์ผู้ต้องขังแต่ละราย รวมทั้งการปฐมนิเทศ แจ้างระเบียบข้อบังคับ และชีวิตความเป็นอยู่ในสถานที่ควบคุม เพื่อช่วยให้ผู้ต้องขังเกิดความเคยชินจนสามารถปรับสภาพชีวิตในเรือนจำและทัณฑสถานได้ในขั้นต้น

2. การศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของผู้ต้องขัง (Fact Finding) เพื่อให้ทราบถึงพื้นฐานความรู้ ความถนัด ประวัติการประกอบอาชีพ ประวัติครอบครัว การคบหาเพื่อน บุคลิกภาพ โดยทั่วไป ระดับสติปัญญา ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดและสาเหตุแห่งการกระทำความผิด ตลอดจนข้อมูลในเรื่องอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตาม

¹³ จาก คู่มือการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (น.3), โดยส่วนจำแนกลักษณะและย้ายผู้ต้องขัง, 2547, สำนักทัณฑปฏิบัติ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม.

ความเหมาะสมเป็นรายบุคคล ขั้นตอนนี้จะดำเนินการ โคนเจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้พื้นฐานทางด้านสังคมสงเคราะห์หรือด้านจิตวิทยา หรือได้รับการฝึกฝนอบรมในเรื่องดังกล่าวมา โดยเจ้าหน้าที่จะต้องพยายามศึกษาหาข้อมูลรายละเอียดที่ต้องการให้ได้มากที่สุด โคนเฉพาะในเรื่องของสาเหตุแห่งการกระทำผิด การรวบรวมข้อมูลต่างๆ เพื่อมาวินิจฉัยบุคคลนั้น เมื่อได้ข้อมูลทั้งหมดแล้วและแน่ใจว่าถูกต้องแน่นอนมีความน่าเชื่อถือ เจ้าหน้าที่จะต้องทำการเรียบเรียงเพื่อทำเป็นรายงานเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง โดยเนื้อหาของรายงานจะประกอบไปด้วย ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ต้องขัง ประวัติการต้องคดีครั้งก่อน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การทดสอบ และการสังเกตสืบเสาะของเจ้าหน้าที่ ข้อมูลเกี่ยวกับความสมบูรณ์และความบกพร่อง อาชีพ การทำงาน ความสนใจ ความประพฤติในสถานกักกัน แผนการหลังปล่อยและข้อมูลอื่นๆ ที่จำเป็น ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ (Diagnosis) เพื่อวางแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามความเหมาะสมเป็นรายบุคคล

3. การวางแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามความเหมาะสมของแต่ละคน (Individual Treatment Planning) รวมถึงการกำหนดกิจกรรมปฏิบัติ (Treatment Activities) เพื่อให้การบำบัดอบรมแก้ไขฟื้นฟูจิตใจของผู้ต้องขังมีความสอดคล้องกับสภาพร่างกาย จิตใจ ระดับสติปัญญา พื้นฐานความรู้ ความถนัด รวมทั้งสาเหตุแห่งการกระทำผิด ภูมิหลังของครอบครัวและสภาพแวดล้อมของสังคมภายนอก โดยนำข้อมูลของผู้ต้องขังทั้งหมดที่ได้มา ทำการสรุป วิเคราะห์ และกำหนดแผนงานแนวทางหรือมาตรการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามความเหมาะสมของแต่ละคน โดยมีการจัดลำดับของความสำคัญก่อนหลัง (Priority) ของมาตรการดังกล่าวไว้ตลอดจนกำหนดหน่วยงานที่จะรับผิดชอบ และระยะเวลาของกิจกรรมปฏิบัติให้ชัดเจนด้วย

4. การนำแผนไปปฏิบัติ เมื่อเรือนจำหรือทัณฑสถานได้มีการกำหนดแผนการหรือมาตรการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามความเหมาะสมของแต่ละคนแล้ว จะต้องมีการดำเนินการเพื่อให้มีการปฏิบัติตามแผนดังกล่าวอย่างจริงจัง โดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการจัดกิจกรรมโดยปฏิบัติตามลำดับของความสำคัญที่ได้มีการกำหนดไว้ในแผนและระยะเวลาที่กำหนด ทั้งในเรื่องของการบำบัดรักษา การอบรมแก้ไข พัฒนาจิตใจ การให้การศึกษา วิชาสามัญ วิชาชีพ ฯลฯ¹⁴

2. การติดตามผลการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เมื่อได้มีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามแผนที่ได้มีการกำหนดและนำไปปฏิบัติได้ระยะหนึ่งแล้ว จะต้องมีการติดตามผลว่าการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังรายดังกล่าวได้ผลหรือไม่เพียงใด มีปัญหาขัดข้องในเรื่องใด ทั้งในด้านส่วนตัวผู้ต้องขัง หรือด้าน

¹⁴ แหล่งเดิม.

การกำหนดแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง รวมทั้งความพร้อมในด้านการนำไปปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ ซึ่งหากเห็นว่าการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังยังไม่ได้ผลหรือผลที่ได้ยังไม่เป็นที่พอใจ จะต้องมีการดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังซ้ำอีกครั้งหนึ่งเพื่อหาข้อบกพร่องของการจำแนกลักษณะในครั้งแรก เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการวางแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังดังกล่าวให้เหมาะสมยิ่งขึ้นต่อไป

3. การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังซ้ำ (Re-Classification of Prisoners) โดยปกติแล้วจะต้องดำเนินการในทุกๆ 6 เดือนหรือ 1 ปี หลังจากที่ได้มีการดำเนินการในเรื่องนี้ไปแล้ว หรือดำเนินการในทันทีเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นจากการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังดังกล่าว เพื่อปรับปรุงแก้ไขแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้เกิดผลดียิ่งขึ้น

4. การวางแผนหรือโครงการเตรียมปล่อยผู้ต้องขัง เมื่อผู้ต้องขังใกล้ที่จะได้รับการปล่อยตัว โดยเหลือกำหนดโทษจำคุกอีกไม่เกิน 6 เดือน จะต้องมีการนำข้อมูลต่างๆ ที่ใช้ในการกำหนดแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในขณะที่ต้องโทษอยู่ในเรือนจำ นำมาใช้ในการจัดทำแผนหรือโครงการเตรียมการปล่อยผู้ต้องขังตามความเหมาะสมของแต่ละคน โดยการให้การสงเคราะห์ในเรื่องต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการที่ผู้ต้องขังจะออกไปอยู่ร่วมกับสังคมภายนอกได้ตามปกติภายหลังจากพ้นโทษ เป็นการเชื่อมโยงแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำเข้ากับแผนการเตรียมความพร้อมของผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัว ซึ่งจะมีผลให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ไม่มีผู้ที่กลับมาต้องโทษอีกหรือกลับมาอีกเพียงส่วนน้อย¹⁵

2.3 ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่เกี่ยวข้องกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดหรือผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดมีด้วยกันหลายวิธี เช่น ในส่วนที่เป็นการควบคุมตัวก็อาจมีการควบคุมไว้ในสถานที่ควบคุม โดยเฉพาะ (Institutional Treatment) หรือการควบคุมตัวแบบไม่ใช่สถานที่ควบคุม (Non-Institutional Treatment) ซึ่งทั้งหมดนี้จะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการควบคุม แต่อย่างไรก็ตามการนำบุคคลมาควบคุมตัวไว้ในสถานที่คุมขัง โดยหลักแล้วย่อมเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคล จึงต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์ไว้เพื่อให้ประเทศต่างๆ นำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปทั้งในด้านยุติธรรมและด้านมนุษยธรรม ซึ่งในเรื่องนี้ก็มีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งมาตรฐานขั้นต่ำที่องค์การสหประชาชาติและองค์กรในสังกัดได้จัดทำขึ้นนี้มีด้วยกันหลายลักษณะหลายรูปแบบ อาทิ คำประกาศ อนุสัญญา ข้อตกลง ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องกัน

¹⁵ แหล่งเดิม.

การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ซึ่งแต่ละฉบับนั้นก็กำหนดขึ้น โดยมุ่งก่อให้เกิดการรับรองคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้กระทำผิดและผู้ต้องขังเป็นหลัก¹⁶

2.3.1 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชน (Human Right) เป็นผลพวงที่เกิดขึ้นจากความพยายามของคนในสมัยก่อน โดยในสมัยยุคกรีกและโรมัน ได้มีการพยายามเรียกร้องและแสวงหาสิทธิต่างๆ ซึ่งบุคคลทุกคนจะพึงได้รับจากรัฐในฐานะที่เป็นมนุษย์ ด้วยเหตุที่ว่าในยุคดังกล่าวนี้ไม่ว่าจะเป็นรัฐหรือกษัตริย์ได้มีการปฏิบัติต่อบุคคลอื่นในลักษณะที่เป็นการกดขี่ข่มเหง และขาดไว้ซึ่งมนุษยธรรม จึงได้เกิดแนวความคิดที่ว่ามนุษย์ทุกคนควรมีสหิทธิบางประการที่เป็นสิทธิประจำตัวซึ่งไม่อาจโอนให้แก่กันได้ และไม่อาจถูกทำลายล้างโดยอำนาจใดๆ ซึ่งนักปรัชญาในสมัยนั้นนั้นเรียกว่า เป็นสิทธิธรรมชาติ จึงได้มีการพยายามเรียกร้องกันอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิดังกล่าว¹⁷ และแนวคิดดังกล่าวได้มีวิวัฒนาการมายาวนานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Right)¹⁸ เป็นการประกาศเจตนารมณ์ในการร่วมมือระหว่างประเทศที่มีความสำคัญในการวางกรอบเบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและเป็นเอกสารหลักด้านสิทธิมนุษยชนฉบับแรก โดยหลักการสำคัญการประชุมของสมัชชาสหประชาชาติได้ปรากฏอยู่ในคำปรารภ ดังนี้

“โดยที่การยอมรับศักดิ์ศรีแต่กำเนิด และสิทธิที่เท่าเทียมกันและที่ไม่อาจเพิกถอนได้ของสมาชิกทั้งมวลแห่งครอบครัวมนุษยชาติ เป็นพื้นฐานแห่งอิสรภาพ ความยุติธรรม และสันติภาพในโลก”¹⁹

เหตุที่สหประชาชาติต้องมีการกำหนดปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขึ้นมา ก็เนื่องจากว่า ในอดีตสมัยที่มีการสู้รบของสงครามโลกครั้งที่หนึ่งและครั้งที่สอง ผลพวงจากสงครามทั้งสองครั้งนั้นได้ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมากมาย อีกทั้งยังได้ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และศักดิ์ศรีของมนุษย์ ทั้งในรูปแบบของความอดอยาก การทรมานนักโทษ การใช้แรงงานเยี่ยงทาส และการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ดังนั้น หลังจากที่ได้มีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้นภายหลังการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่สอง ประเทศสมาชิกสหประชาชาติจึงได้ให้คำมั่นว่าจะร่วมกัน

¹⁶ จาก มาตรฐานกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสหประชาชาติ เอกสารการสอนชุดวิชา การบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบขั้นสูง หน่วยที่ 3 (น.80), โดย รัชนิกร โชติชัยสถิตย์, 2553, นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

¹⁷ แหล่งเดิม.

¹⁸ ที่สมัชชาสหประชาชาติได้รับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2491 (ค.ศ. 1948) ซึ่งประเทศไทยได้ให้การรับรองด้วย.

¹⁹ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ม.ป.พ.). สืบค้น 20 มิถุนายน 2557, จาก www.mfa.go.th/humanrights/images/stories/book.pdf

ป้องกันมิให้เกิดโศกนาฏกรรมดังกล่าวขึ้นอีก²⁰ แต่อย่างไรก็ตามในทางกฎหมายระหว่างประเทศนั้น ปรากฏว่าด้วยสิทธิมนุษยชนไม่ใช่สนธิสัญญาจึงไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย และไม่ถือว่าเป็นการบังคับให้ประเทศสมาชิกสหประชาชาติทุกประเทศต้องปฏิบัติตาม เป็นแต่เพียงการประกาศมาตรฐานกลางของสหประชาชาติในเรื่องของการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เพื่อเป็นแนวทางให้สหประชาชาติและรัฐสมาชิกในไปปฏิบัติ²¹

หลักการของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่สำคัญในส่วนที่เกี่ยวกับกับผู้ต้องขัง ได้แก่

ข้อ 1 มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาอิสระเสรี และเท่าเทียมกันทั้งศักดิ์ศรีและสิทธิ ทุกคนได้รับการประสิทธิประสาทเหตุผล และมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันอย่างฉันพี่น้อง²²

ข้อ 2 บุคคลชอบที่จะมีสิทธิและเสรีภาพประดาที่ระบุไว้ในปฏิญญานี้ ทั้งนี้โดยไม่มี การจำแนกความแตกต่างในเรื่องใดๆ เช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเห็นทางการเมืองหรือทางอื่นใด ชาติหรือสังคมอันเป็นที่มาเดิม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นใด นอกจากนี้การจำแนกข้อแตกต่างโดยอาศัยมูลฐานแห่งสถานะทางการเมืองทางตุลาการ หรือทางเรื่องระหว่างประเทศ ของประเทศ หรือดินแดนซึ่งบุคคลสังกัดจะทำมิได้ ทั้งนี้ไม่ว่าดินแดนดังกล่าวจะเป็นเอกราชอยู่ใน ความพิทักษ์มิได้ปกครองตนเอง หรืออยู่ภายใต้การจำกัดแห่งอธิปไตยอื่นใด²³

ข้อ 3 บุคคลมีสิทธิในการดำรงชีวิตในเสรีธรรมและในความมั่นคงแห่งร่างกาย²⁴

ข้อ 4 บุคคลใดจะถูกบังคับให้เป็นทาส หรืออยู่ในภาวะจำยอมใดๆ มิได้ การเป็นทาส และการค้าทาสจะมีไม่ได้ในทุกรูปแบบ²⁵

ข้อ 5 บุคคลใดจะถูกทรมาน หรือได้รับการปฏิบัติ หรือลงทัณฑ์ซึ่งทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือหยามเกียรติมิได้²⁶

²⁰ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ม.ป.ป.). สืบค้น 20 มิถุนายน 2557, จาก <http://www.mfa.go.th/humanrights/human-rights-obligation/udhr>

²¹ มาตรฐานกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสหประชาชาติ (น.80). เล่มเดิม.

²² ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ม.ป.ป.). สืบค้น 20 มิถุนายน 2557, จาก <http://www.lexilogos.com/declaration/thai.htm>

²³ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ม.ป.ป.). สืบค้น 20 มิถุนายน 2557, จาก <http://www.lexilogos.com/declaration/thai.htm>

²⁴ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ม.ป.ป.). สืบค้น 20 มิถุนายน 2557, จาก <http://www.lexilogos.com/declaration/thai.htm>

²⁵ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ม.ป.ป.). สืบค้น 20 มิถุนายน 2557, จาก <http://www.lexilogos.com/declaration/thai.htm>

²⁶ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ม.ป.ป.). สืบค้น 20 มิถุนายน 2557, จาก <http://www.lexilogos.com/declaration/thai.htm>

ข้อ 6 ทุกๆ คนมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลในกฎหมายไม่ว่า ณ ที่ใด²⁷

ข้อ 7 ทุกๆ คนต่างเสมอกันในกฎหมายและชอบที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใดๆ ทุกๆ คนชอบที่จะได้รับการคุ้มครองอย่างเสมอหน้าจากการเลือกปฏิบัติใดๆ อันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญญานี้ และต่อการขู่งส่งเสริมให้เกิดการเลือกปฏิบัติเช่นนั้น²⁸

ข้อ 8 บุคคลมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอย่างได้ผลโดยผลศาลแห่งชาติ ซึ่งมีอำนาจเนื่องจากการกระทำใดๆ อันละเมิดต่อสิทธิขั้นมูลฐาน ซึ่งตนได้รับจากรัฐธรรมนูญหรือจากกฎหมาย²⁹

ข้อ 9 บุคคลใดจะถูกจับ กักขัง หรือเนรเทศโดยพลการมิได้³⁰

ข้อ 10 บุคคลชอบที่จะเท่าเทียมกันอย่างบริบูรณ์ในอันที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยโดยศาลซึ่งเป็นอิสระและไร้อคติ ในการวินิจฉัยชี้ขาดสิทธิและหน้าที่ ตลอดจนข้อที่ตนถูกกล่าวหาใดๆ ทางอาญา³¹

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแม้จะไม่ใช้กฎหมายที่จะมีผลผูกพันให้รัฐสมาชิกสหประชาชาติต้องปฏิบัติตาม แต่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมีความสำคัญในฐานะที่เป็นพื้นฐานของสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน โดยประเทศต่างๆ ได้มีการนำเอาสาระสำคัญของปฏิญญานี้ไปเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญภายในประเทศจึงอาจถือได้ว่าปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้มีฐานะเป็นกฎหมายจารีต (custom law) ที่รัฐไม่อาจละเมิดได้

2.3.2 กฎมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษ (Standard minimum rules for the treatment of prisoners 1995)³²

²⁷ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ม.ป.ป.). สืบค้น 20 มิถุนายน 2557, จาก <http://www.lexilogos.com/declaration/thai.htm>

²⁸ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ม.ป.ป.). สืบค้น 20 มิถุนายน 2557, จาก <http://www.lexilogos.com/declaration/thai.htm>

²⁹ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ม.ป.ป.). สืบค้น 20 มิถุนายน 2557, จาก <http://www.lexilogos.com/declaration/thai.htm>

³⁰ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ม.ป.ป.). สืบค้น 20 มิถุนายน 2557, จาก <http://www.lexilogos.com/declaration/thai.htm>

³¹ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ม.ป.ป.). จาก <http://www.lexilogos.com/declaration/thai.htm>

³² สืบค้น 20 มิถุนายน 2557, สหประชาชาติได้ให้การรับรองในการประชุมเรื่องการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ณ นครเจนีวาและประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2498 (ค.ศ. 1955) ได้รับการรับรองโดยคณะมนตรีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมในปี พ.ศ. 2500 (1957) และ 2520 (1977).

เป็นความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมรวมทั้งการแสวงหามาตรการอันเหมาะสม เพื่อดำเนินการกับผู้กระทำความผิดนั้นมิมีมานานแล้วตั้งแต่ยุคโบราณเพราะเนื่องจากว่าอาชญากรรมเป็นสิ่งที่มิอยู่คู่กับมนุษยชาติมาแต่เริ่มต้น ความร่วมมือในลักษณะดังกล่าวมีมาก่อนที่จะมีการจัดตั้งสหประชาชาติ ในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 19 อัตราการก่ออาชญากรรมในประเทศต่างๆ ได้เพิ่มมากขึ้นและทวีความรุนแรงจนก่อให้เกิดความตื่นตระหนกทั่วโลก ประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรปจึงมีการร่วมกันจัดให้มีการประชุมระดับระหว่างประเทศขึ้นเป็นครั้งแรกที่กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ในปี ค.ศ. 1812 เพื่อพิจารณาแนวทางแก้ปัญหาที่เรียกว่า “The First International Congress on the Prevention and Repression of Crime” ในการประชุมครั้งนั้น ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการระหว่างประเทศว่าด้วยนักโทษ หรือที่เรียกว่า International Prison Commission (IPC) และในปี ค.ศ. 1950 ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงกลายมาเป็นสหประชาชาติ การประชุมของสหประชาชาติในครั้งแรกนั้นเป็นการพยายามจัดวางแนวปฏิบัติระหว่างประเทศเกี่ยวกับคดีอาญาเพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยร่างกฎระเบียบมาตรฐานให้ประเทศสมาชิกยอมรับปฏิบัติ โดยกฎระเบียบดังกล่าวแยกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. มาตรฐานทางปฏิบัติเกี่ยวกับระบบบริหารงานยุติธรรม
2. สนธิสัญญามาตรฐานว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในการดำเนินคดีอาญากับ

อาชญากร

ผลที่ได้รับคือ การยอมรับหลักเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อนักโทษที่เรียกว่า “The 95 Standard minimum rules for the treatment of prisoners”³³

กฎทั่วไป หลักการทั่วไป เรื่องการจำแนกประเภทของนักโทษ

ข้อ 8 นักโทษต่างประเภทกันพึงถูกจำคุกในสถานจำคุกแยกจากกันโดยคำนึงถึงเพศ อายุ ประวัติการกระทำความผิด เหตุผลในการต้องโทษและความจำเป็นในการปรับปรุงแก้ไข ดังนั้น

(ก) นักโทษชายและหญิงต้องแยกจำคุกต่างเรือนจำกันหากเป็นไปได้ แต่หากเรือนจำใดรับทั้งนักโทษชายและหญิงจะต้องแยกแดนจำคุกสำหรับชายและหญิงออกจากกันโดยเด็ดขาด

(ข) ผู้ที่ถูกคุมขังระหว่างการดำเนินคดีจะต้องถูกแยกคุมขังต่างหากหากไม่ไปปะปนกับนักโทษเด็ดขาดที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกแล้วนั้น

³³ จาก การลงโทษและการแก้ไขผู้กระทำความผิด (น.117 - 118), โดย พเยาว์ ศรีแสงทอง, 2554, กรุงเทพฯ: จริยสุนิทวงศ์การพิมพ์.

(ค) นักโทษที่ต้องโทษจำคุกจากเหตุทางคดีแพ่งจะต้องแยกจำคุกต่างหาก ไม่ไปปะปนกับนักโทษที่ต้องคำพิพากษาจำคุกอันเนื่องมาจากได้กระทำความผิดทางอาญา³⁴

(ง) นักโทษที่เป็นเยาวชนจะต้องแยกจากนักโทษที่เป็นผู้ใหญ่
กฎที่ต้องใช้เฉพาะกรณีพิเศษ การจำแนกประเภทของนักโทษและการคัดแยกนักโทษ
รายบุคคล

ข้อ 67 วัตถุประสงค์ของการจำแนกประเภทของนักโทษคือ

(ก) เพื่อคัดแยกนักโทษออกจากบรรดานักโทษอื่นที่มีประวัติอาชญากรรมและความประพฤติที่ไม่ดีซึ่งอาจชักนำไปในทางที่เลวร้ายนั้น

(ข) เพื่อประโยชน์ในการจัดมาตรการบำบัดฟื้นฟูทางสังคมแก่นักโทษ จึงต้องมีการคัดแยกประเภทของนักโทษหลายประเภท

ข้อ 68 การจัดมีเรือนจำหลายประเภทและการจัดให้มีแดนต่างๆ ของเรือนจำแยกเป็นหลายแดนตามประเภทของนักโทษ เป็นเรื่องที่ควรดำเนินการเพื่อประโยชน์แก่การบำบัดแก่นักโทษให้เหมาะสมแก่ลักษณะของนักโทษนั้น

ข้อ 69 ในทันทีที่รับนักโทษผู้นั้นเข้าสู่เรือนจำและได้ศึกษาบุคลิกภาพของนักโทษผู้นั้นแล้ว การจัดรายการฝึกอบรมและบำบัดแก่นักโทษผู้นั้น ให้อาศัยข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการเฉพาะสำหรับนักโทษผู้นั้น ตลอดจนความสามารถและแนวโน้มของนักโทษผู้นั้นเป็นฐานในการพิจารณา³⁵

2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำความผิดกฎหมาย

2.4.1 ทฤษฎีการลงโทษ

ในการควบคุมสมาชิกของสังคมหนึ่งสังคมใดให้อยู่ในระเบียบวินัย ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่นนั้น อาจจะกระทำได้ 2 วิธีคือ การให้รางวัลอย่างหนึ่ง และการลงโทษอีกอย่างหนึ่ง การให้รางวัลหมายถึงการให้สิ่งต่างๆ ซึ่งทำให้ผู้รับเกิดความพอใจ ผู้รับอาจจะเป็นคนที่ดีบริการดี ทำประโยชน์แก่ผู้อื่น หรือประสบความสำเร็จทุกข่ากล่าเค็ญ เป็นต้น รางวัลที่ให้จึงอาจจะเป็นเสียงสรรเสริญเยินยอ การปลอบบอกปลอบใจ สิ่งของ ตลอดจนเงินทอง มีนักจิตวิทยาบางท่านได้ให้ความสำคัญแก่การให้รางวัลมากกว่าการลงโทษ สกินเนอร์ (skinner) ได้กล่าวไว้ว่า การให้รางวัลเป็นการกระทำที่มีเหตุผลและให้ประโยชน์มากยิ่งขึ้นกว่าการลงโทษหรือการใช้อำนาจบังคับ การ

³⁴ จาก มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (น.2), โดย กรมราชทัณฑ์ (ม.ป.พ).

³⁵ แหล่งเดิม..

ลงโทษนั้นแม้ว่าจะกระทำเพียงบางเบาเพียงใด ก็ย่อมทำให้เกิดอารมณ์ต่อต้านได้ ผู้ถูกลงโทษก็อยากที่จะหนีไปเสียให้พ้นหรือมิฉะนั้นก็กระทำการต่อต้านการลงโทษ แต่การให้รางวัลจะทำให้เข้าเป็นอิสระและมีความพอใจ ดังนั้นการที่จะทำให้คนเป็นสุข มีความรู้ มีความชำนาญ มีความประพฤติดี และมีความสามารถในการผลิต จึงต้องมีการส่งเสริมหรือควบคุมโดยให้รางวัล

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติโดยทั่วๆ ไปในโลกแล้ว มนุษย์ยังจำต้องลงโทษผู้ที่กระทำผิดกฎที่วางไว้ ซึ่งกฎที่วางไว้นั้นอาจจะเป็นกฎที่เกิดขึ้นจากผู้มีอำนาจในการปกครอง ไม่ว่าจะเป็นการปกครองในกลุ่มเล็กๆ เช่น ครอบครัว โรงเรียน วัด สมาคมต่างๆ หรือแม้แต่กลุ่มที่ใหญ่ เช่น ประเทศก็ตาม แต่กฎของประเทศเป็นกฎที่ใช้ได้ทั่วไปกับสมาชิกทุกคนภายในประเทศ กฎเช่นนี้เราเรียกว่ากฎหมายอาญา³⁶ การลงโทษตามกฎหมายอาญามีอยู่หลายวิธี เริ่มตั้งแต่ความรุนแรงสูงสุด จนกระทั่งความรุนแรงต่ำสุด การลงโทษตามกฎหมายอาญานั้น กร๊อบ (Group) ได้สรุปไว้ว่ามีอยู่ 4 ทฤษฎีด้วยกันคือ

2.4.1.1 เพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทน

มีพื้นฐานความคิดมาจาก ลัทธิเจตจำนงเสรีที่เรียกว่า Freewill เป็นลัทธิที่มีความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีเหตุผล และมีอิสระเสรีภาพที่จะคิด มีอิสระเสรีภาพที่จะกระทำการใดๆ ภายใต้ความคิด ความเชื่อและการตัดสินใจของตนเอง การกระทำสิ่งใดมนุษย์ย่อมมีเหตุผลของตนเอง ดังนั้น มนุษย์จึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง ซึ่งหากเป็นการกระทำที่ดีก็ย่อมที่จะได้รับผลตอบแทนที่ดี แต่ถ้าหากว่าเป็นการกระทำที่ไม่ดี หรือมีการฝ่าฝืนต่อกฎเกณฑ์ของสังคมก็สมควรที่จะได้รับการตำหนิ หรือได้รับการลงโทษจากสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งการที่สังคมจะลงโทษบุคคลผู้นั้นก็เนื่องมาจากการกระทำของเขาเอง เมื่อกระทำความผิดก็สมควรที่จะถูกลงโทษ การลงโทษจึงเป็นการทดแทนการกระทำผิดของเขานั้นเอง³⁷

ในสมัยเริ่มแรกนั้น ถ้าใครถูกทำร้าย ก็จะได้รับ การแก้แค้นอย่างสาสม การตอบแทนแก้แค้นในสมัยก่อนเป็นเรื่องเฉพาะตัวไม่เกี่ยวกับรัฐ แต่ในบางครั้งการตอบแทนแก้แค้นอาจมีความรุนแรงยิ่งกว่าความเสียหายที่ตนเองได้รับ ในระยะต่อมาจึงมีความคิดขึ้นมาว่า การแก้แค้นนั้นไม่ควรจะให้รุนแรงมากเกินไปกว่าความเสียหายที่ตนได้รับ ซึ่งเรื่องนี้ก็ปรากฏอยู่ในลัทธิยูดา (Judaic Doctrine) โดยมีคำกล่าวไว้ว่า ตาต่อตา ฟันต่อฟัน (an eye for an eye, a tooth for a tooth) ซึ่งลัทธินี้ยังมีความเข้าใจที่ผิด โดยมักจะมีความคิดว่าถ้าเสียลูกตาไปก็ต้องควักลูกตาของคนที่ทำร้ายออกมาด้วย ซึ่งตามความเป็นจริงลัทธินี้ชี้ให้เห็นถึงการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนนั่นเอง

³⁶ การลงโทษและการแก้ไขผู้กระทำผิด (น. 51). เล่มเดิม.

³⁷ จาก ทฤษฎีการลงโทษ เอกสารการสอนชุด กฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาชั้นสูง หน่วยที่ 6, (น.12), โดย ฌ็อง-ฌัก ลูทซ์ โยธิน, 2555, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ในระยะต่อมา เมื่อรัฐได้เข้ามาทำดำเนินการแก้แค้นต่อผู้กระทำผิดแทนบุคคลหรือผู้เสียหาย เพราะความผิดที่ได้กระทำลงไปนั้นกระทบกระเทือนต่อส่วนรวม มิใช่เรื่องส่วนตัว และการลงโทษก็ต้องทำภายในกรอบของกฎหมาย การลงโทษประหารชีวิตดูเหมือนจะเป็นการลงโทษที่เก่าแก่ที่สุด การลงโทษแบบนี้ใช้วิธีการต่างๆ ซึ่งจะมีประจักษ์พยานเห็นได้ในยุคกลาง การทรมานก็ถือเป็น การลงโทษประเภทหนึ่ง ซึ่งกระทำลงไปก็เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้สารภาพผิดและให้เปิดเผยชื่อผู้สมรู้ร่วมคิด

การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนนั้น แนวความคิดทางอาชญาวิทยาสมาคมดั้งเดิมถือว่าการแก้แค้นเป็นวัตถุประสงค์ขั้นสุดท้ายของการลงโทษ ไม่มีความคิดใดๆ ที่สูงไปกว่านั้น คริสเตียน เซ็น (Christiansen) ได้สรุปลักษณะทฤษฎีของการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนไว้ดังนี้

- (1) การแก้แค้นถือเป็นวัตถุประสงค์การลงโทษ
- (2) การแก้แค้นเป็นวัตถุประสงค์ขั้นสุดท้าย ไม่ได้เป็นหนทางเพื่อวัตถุประสงค์อื่นใดอีก
- (3) เหตุผลสำคัญของการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนก็เพราะคนทำผิดศีลธรรมของสังคม
- (4) การลงโทษผู้กระทำความผิดต้องได้สัดส่วนกับความผิดทางศีลธรรม
- (5) การลงโทษเป็นการประณามอย่างบริสุทธิ์ ไม่ได้หวังที่จะพัฒนาแก้ไข ให้การศึกษา หรือฟื้นฟูผู้กระทำความผิดแต่ประการใด

สรุปว่า วัตถุประสงค์ของทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนคือ เพื่อเป็นการทดแทนการกระทำผิดซึ่งผู้กระทำความผิดได้กระทำลงไป เพราะผู้กระทำความผิดสมควรที่จะได้รับการลงโทษอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของเขานั้นเอง³⁸

2.4.1.2 เพื่อข่มขู่ยับยั้ง

ในบรรดานักปราชญ์พวกแรกๆ ที่ให้ความสนใจต่อปัญหาการลงโทษเพื่อการป้องกันหรือยับยั้งอาชญากรรม ก็คือ เจเรมี เบนแธม (Jeremy Bentham) ได้กล่าวไว้ว่า วัตถุประสงค์ขั้นสุดท้ายของการลงโทษก็คือ สวัสดิภาพของสังคม ความจริงแล้วในเรื่องของสวัสดิภาพของสังคมนั้นไม่ได้มีด้วยการลงโทษแต่เพียงอย่างเดียว แต่ได้มาด้วยการให้รางวัลอีกด้วย การลงโทษเองเป็นสิ่งที่ไม่ดีเลย แต่ก็ก็เป็นสิ่งที่จำเป็นและมีประโยชน์ต่อสังคมในแง่ที่ว่าช่วยป้องกันความเลวร้ายที่จะบังเกิดขึ้นต่อไป และเมื่อมีอาชญากรรมในรูปแบบต่างๆ เกิดมากขึ้น ก็ย่อมกระทบกระเทือนต่อความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ ทฤษฎีนี้จึงตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่า การกระทำผิดที่เกิดขึ้นในสังคมนั้นเมื่อเกิดขึ้นแล้วไม่สามารถที่จะย้อนเวลากลับไปแก้ไขไม่ให้เกิดการกระทำนั้นเกิดขึ้นได้ ดังนั้นเมื่อมี

³⁸ แหล่งเดิม..

การกระทำผิดเกิดขึ้น เราจึงควรหาทางป้องกันเพื่อมิให้เกิดการกระทำผิดลักษณะนั้นขึ้นมาอีกมากกว่าที่จะแก้แค้นทดแทนผู้กระทำผิด³⁹

ซีซาร์ เบ็คคาเรีย เห็นว่าการลงโทษเป็นสิ่งจำเป็น เพราะการลงโทษสามารถช่วยปกป้องสังคมได้โดยการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งผู้กระทำผิด โดยเบ็คคาเรียได้อธิบายถึงการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งว่า ควรจะต้องมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ

1. การลงโทษต้องลงด้วยความรวดเร็ว (swiftness of punishment) โดยเบ็คคาเรียได้ให้เหตุผลไว้สองประการ ประการแรกคือ ผู้กระทำผิดบางรายกระบวนกรยุติธรรมใช้เวลาหลายปีกว่าจะนำตัวมาพิพากษาลงโทษ ซึ่งจะทำให้เหตุการณ์เรื่องการกระทำผิดถูกลืมเลือนไปหมดแล้ว การลงโทษนั้นก็จะมีประโยชน์อะไรในด้านการป้องกันอาชญากรรม⁴⁰

2. ความแน่นอนในการลงโทษ (Certainty of Punishment) เบ็คคาเรียเห็นว่าเป็นคุณภาพที่สำคัญที่สุดของการลงโทษ “แม้กระทั่งความชั่วร้ายที่น้อยที่สุด..แต่เมื่อผู้กระทำผิดได้รับโทษแน่นอน ย่อมจะมีผลในการสร้างความน่าเกรงขามในจิตใจคนได้ดียิ่ง...” เพราะหากบุคคลกระทำผิดแล้วไม่สามารถจับกุมได้ บุคคลทั่วไปก็จะคิดว่าโอกาสที่จะได้รับความทุกข์นั้นมีน้อย ซึ่งจะทำให้เลือกตัดสินใจที่จะกระทำความผิดแม้ว่าโทษนั้นจะให้ผลร้ายมากกว่าผลดีก็ตาม แต่ถ้าหากว่ากระทำผิดแล้วถูกจับเสมือนคนก็จะชั่งผลได้ผลเสียก่อน⁴¹

3. ความเคร่งครัดหรือความรุนแรงในการลงโทษ (Severity of Punishment) เบ็คคาเรียเห็นว่า การลงโทษที่มีประสิทธิผล โทษที่เป็นไปได้นี้จะต้องมากกว่าประโยชน์ที่ผู้กระทำผิดได้รับจากการประกอบอาชญากรรม ซึ่งจะต้องคำนวณดูจากความเสียหายที่สังคมได้รับจากอาชญากรรม⁴²

อาชญาวิทยาเฟนบูร์ก (Aschaffenburg) กล่าวไว้ว่า “ผลของการข่มขู่จากการลงโทษ ควรมีสองทาง คือ ควรทำให้ประชาชนทั่วไปรู้สึกเป็นการป้องกันและเป็นการเตือนแต่ละบุคคลไม่ให้กระทำผิดอีก แต่ประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่ของการข่มขู่ว่าจะลงโทษนั้น อยู่ที่การอบรมเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดในเรื่องชีวิตโดยทั่วไปของประชาชน การกำหนดว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิด ซึ่งถ้าผู้ใดกระทำขึ้นรัฐก็จะลงโทษ จะทำให้เกิดความรู้สึกแก่คนทั่วไปว่าการกระทำเช่นนั้นไม่เหมาะสม ไม่

³⁹ แหล่งเดิม.

⁴⁰ จาก *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา* (น.180.), โดย ชาย เสวีกุล, 2517, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

⁴¹ *การลงโทษและการแก้ไขผู้กระทำผิด* (น. 65). เล่มเดิม.

⁴² *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา* (น.180.). เล่มเดิม.

เป็นที่ยอมรับนับถือ เป็นที่เสียหายและขัดกับหน้าที่ของประชาชน ดังนั้น การป้องกันทั่วไปจึงดำเนินไปอย่างเงียบๆ ซ้ำๆ และลึกซึ้ง ทำให้ความรู้สึกว่าอะไรชอบอะไรควรแจ่มแจ้งขึ้น”⁴³

การลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อข่มขู่ขยับยั้งนั้น ไม่ได้คำนึงถึงแต่ประโยชน์เฉพาะการลงโทษเพื่อข่มขู่ขยับยั้งตัวผู้กระทำผิดเท่านั้น แต่ยังคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนและสังคมโดยรวมอีกด้วย การลงโทษตามทฤษฎีนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ “ทฤษฎีอรรถประโยชน์” (Utilitarian Theory) ตามแนวคิดของ จอห์น สจิวต์ มิลล์ และ “ทฤษฎีเจตจำนงเสรี” (Free Will) โดยทฤษฎีอรรถประโยชน์นั้นมีแนวคิดที่ว่า การจะตัดสินใจว่าควรกระทำอย่างไรอย่างหนึ่งนั้นเป็นการกระทำที่ถูกต้องชอบธรรมหรือไม่ ซึ่งจะต้องดูจากผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสังคมโดยรวมเป็นสิ่งสำคัญ หากการกระทำนั้นสังคมได้ประโยชน์ ก็จะถือว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม โดยทั่วไปแล้วการตามทฤษฎีนี้เห็นว่าการลงโทษเป็นสิ่งที่เลวร้าย แต่เป็นความจำเป็นที่จะต้องกระทำเพื่อป้องกันสังคมจึงต้องมีการลงโทษ ดังนั้นหากจะมีการลงโทษก็ต้องเป็นไปเพื่อเหตุผลในการป้องกันสังคมเป็นหลัก ไม่ใช่เพื่อแก้แค้นผู้กระทำผิด⁴⁴

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันอาชญากรรมนั้นสรุปลักษณะได้ดังนี้

- (1) การป้องกันคือจุดมุ่งหมายของการลงโทษ
- (2) การป้องกันไม่ใช่จุดหมายขั้นสุดท้าย แต่เป็นหนทางสำหรับจุดหมายที่สูงกว่า นั่นคือ สวัสดิภาพของสังคม
- (3) การละเมิดกฎหมายเท่านั้นที่จะเป็นเหตุให้ผู้ละเมิด ไม่ว่าจะด้วยความตั้งใจหรือความประมาท ต้องได้รับโทษตามสมควรแก่เหตุ
- (4) การลงโทษเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความหวังในภายภาคหน้า แม้ว่าจะต้องทำเพื่อการประณาม แต่ก็น่าจะยอมรับได้ว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ถ้าหากกระทำลงไปเพื่อป้องกันอาชญากรรมอันจะส่งผลต่อสวัสดิภาพของสังคมต่อไป

ผลของการลงโทษตามวัตถุประสงค์การป้องกันเป็นการลงโทษ โดยเน้นการข่มขู่เป็นสิ่งสำคัญ โดยจะเห็นได้ว่าการลงโทษประหารชีวิตที่ทำการอย่างเปิดเผยในที่สาธารณะเพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสเห็น คนทั่วไปจะได้เกิดความรู้สึกกลัวและไม่คิดที่จะเอาเยี่ยงอย่าง แต่ปัจจุบันไม่นิยมที่จะลงโทษในลักษณะนั้น เนื่องจากเป็นความขัดแย้งทางความคิดในเรื่องมนุษยธรรมและศักดิ์ศรีของมนุษย์ อีกทั้งยังอาจมีผลทำให้ผู้คนทั่วไปรู้สึกชินชาหรือคุ้นเคยกับความเหี้ยมโหด ซึ่งเป็นผลร้ายมากกว่าผลดี ดังนั้นในสมัยใหม่นี้จึงถือเอาการป้องกันโดยการกำหนดโทษว่าสำคัญกว่า

⁴³ จาก *กฎหมายอาญา ภาค 1* (น. 24), โดย อุทิศ แสนโกศิก, 2525, ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ กองวิชาการ กรมอัยการ (อ้างถึงใน ฌ็อง-ฌัก ลูคัสโซ. (น.21). เล่มเดิม).

⁴⁴ แหล่งเดิม.

การลงโทษ คือถือเอาการบัญญัติกฎหมายเพื่อเอาโทษแก่การกระทำผิดเป็นเครื่องมือในการยับยั้งไม่ให้คนกล้าที่จะกระทำผิด การลงโทษเป็นเพียงการทำให้การบัญญัติของโทษมีน้ำหนักมากยิ่งขึ้น ซึ่งกฎหมายอาญาและการใช้กฎหมายนี้ โดยตำรวจและศาลน่าจะมีผลอย่างยิ่งต่อความมีศีลธรรม จรรยาของสาธารณชน แม้ว่าการลงโทษอย่างรุนแรงเฉพาะคดีบางประเภทอาจจะมีผลเล็กน้อยต่อการป้องกันอาชญากร แต่การมีกฎหมายอาญาและการลงโทษเอาไว้จะประสพผลดีที่สุดใน การป้องกันอาชญากรรมก็ต่อเมื่อมีประสิทธิภาพในการใช้บังคับ นั่นก็คือ มีการใช้บังคับกฎหมายอย่าง รวดเร็วและแน่นอน ซึ่งจะทำให้สามารถป้องกันพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาและไม่เหมาะสมได้⁴⁵

2.4.1.3 เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด

ความคิดในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด มีมาตั้งแต่สมัยนีโอคลาสสิก สคูล (Neoclassical School) เป็นความคิดส่วนใหญ่ของนักคิดชาวอังกฤษ ซึ่งให้ความสำคัญแก่การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล แต่ความคิดในสมัยนั้นไม่ได้เป็นความคิดที่เข้าหลักวิทยาศาสตร์ เป็นความคิดที่ เจริญรุ่งเรืองอยู่ในราวๆ กลางคริสต์ทศวรรษ ที่ 19 ต่อมาในราวปลายคริสต์ทศวรรษที่ 19 ก็เกิดแนวความคิด ที่เป็นวิทยาศาสตร์ในทางอาชญาวิทยาขึ้นซึ่งนำโดย ซีซาร์ ลอมโบโรโซ (Cesare Lombroso) นัก อาชญาวิทยาชาวอิตาลี สำนักนี้มีความคิดว่าการลงโทษผู้กระทำผิดกฎหมายอาญาควรจะให้มีความ เหมาะสมกับอาชญากรแต่ละราย ซึ่งแตกต่างจากความคิดในสมัยคลาสสิก สคูล ซึ่งเจริญรุ่งเรือง ในปลายปลายคริสต์ทศวรรษ ที่ 18 ที่เน้นว่าการลงโทษต้องให้เหมาะกับอาชญากรรม โดยไม่คำนึงถึง บุคลิกภาพของผู้กระทำผิด ไม่ว่าจะเป็เด็ก ผู้ใหญ่ ผู้หญิง ก็อาจจะลงโทษรุนแรงได้แต่สำนักโพส ซิติฟ สคูล ไม่เห็นด้วยกับแนวความคิดนี้

ตามทฤษฎีนี้เชื่อว่า การลงโทษควรเป็นไปเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้กลับตัว เป็นคนดี เพื่อไม่ให้ผู้กระทำผิดกลับมากระทำผิดซ้ำ รวมทั้งพยายามที่จะช่วยให้ผู้กระทำผิดกลับคืนสู่ สังคมได้ตามปกติ จึงต้องให้มีการเรียนรู้การอบรมให้เพียงพอที่เขาจะใช้ในการดำเนินชีวิตได้⁴⁶ ประเด็นสำคัญของแนวความคิดนี้ก็คือ ประการแรกถือว่าพฤติกรรมของคนเป็นผลจากเหตุต่างๆ ที่มีมาก่อน หมายความว่าคนจะประพฤติอย่างไรก็เนื่องจากเหตุที่เกิดขึ้นก่อนนั้น สาเหตุนี้เป็นสิ่งที่มี อยู่ในจักรวาล ประการที่สองการที่จะรู้ว่าอะไรคือสาเหตุของพฤติกรรมของบุคคลก็เป็นหน้าที่ของ นักวิทยาศาสตร์ที่จะค้นหาและอธิบายให้ชัดเจนลงไป ความรู้ในเรื่องสาเหตุนี้จะทำให้สามารถ ควบคุมพฤติกรรมของคนได้ เป็นการควบคุมโดยอาศัยหลักวิทยาศาสตร์ ในประการสุดท้ายซึ่งถือ เป็นเรื่องที่สำคัญมากก็คือว่า มาตรการที่จะนำมาใช้ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดควรจะเป็นมาตรการ ที่กระทำลงไปเพื่อการบำบัดรักษา เพื่อให้พฤติกรรมของผู้กระทำผิดเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่

⁴⁵ การลงโทษและการแก้ไขผู้กระทำผิด (น. 60-61). เล่มเดิม.

⁴⁶ ทฤษฎีการลงโทษ (น. 28). เล่มเดิม.

เขาได้รับความสุข มีสุขภาพดี และมีความพอใจต่อการบำบัดนั้น ทั้งจะต้องมีผลต่อการป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมด้วย

การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูนั้นมีหลักคิดว่า “สิ่งใดก็ตามที่สามารถแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำผิดให้กลับตัวเป็นคนดีได้ สิ่งนั้นคือวิธีการที่ดีที่สุด และควรนำมาใช้ เนื่องจากผู้กระทำผิดแต่ละคนมีปัญหาแตกต่างกัน มีนิสัยใจคอแตกต่างกัน เราจึงต้องใช้วิธีปฏิบัติที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับว่าวิธีการแบบใดจึงจะเหมาะสมกับตัวผู้กระทำผิดมากที่สุด”⁴⁷

ลักษณะสำคัญของการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู

- (1) การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดคือจุดมุ่งหมายของการลงโทษ
- (2) การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดไม่ใช่จุดมุ่งหมายสุดท้าย แต่เป็นหนทางสำหรับจุดหมายที่สูงกว่า นั่นคือการป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม
- (3) การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดต้องแก้ไขไปตามสาเหตุ
- (4) เหตุผลสำคัญที่ต้องลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดก็เพราะว่า ผู้กระทำผิดมิได้มีสันดานเป็นผู้ร้าย แต่ต้องกระทำผิดเพราะสภาพแวดล้อมรอบตัว
- (5) การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูกระทำลงไปโดยอาศัยหลักมนุษยธรรม และหลักพฤตินิยมศาสตร์เป็นที่ตั้ง

2.4.1.4 การลงโทษที่มีจุดมุ่งหมายรวม

ทฤษฎีที่มีจุดมุ่งหมายรวมนั้นจะถือว่า ทฤษฎีหนึ่งทฤษฎีใดควรจะมีจุดมุ่งหมายหลายอย่าง การตอบแทนแก่แก่นให้แก่สังคม การป้องกันอาชญากรรม การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดล้วนเป็นจุดมุ่งหมายของโครงการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด

การลงโทษจะต้องกระทำในลักษณะที่จะส่งผลให้ผู้กระทำผิดสามารถปรับตัวเข้าสู่สังคมได้ นี่ก็เข้าลักษณะการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ในขณะเดียวกันสังคมหรือประชาชนก็จะสอบถามหรือติดตามว่า ได้มีการลงโทษผู้กระทำผิดอย่างพอเหมาะพอควรแก่โทษหรือไม่ ถ้าหากว่าจะไม่ลงโทษหนักอย่างที่เดียว ลักษณะของการถามเช่นนี้เข้าลักษณะว่าได้แก้แค้นแก่สังคมแล้วหรือยัง ซึ่งก็จะหวังต่อไปอีกว่าผู้กระทำผิดจะได้รับการปฏิบัติที่จะไม่ทำให้กลายเป็นคนร้ายกาจได้อีกต่อไป เข้าลักษณะการป้องกันอาชญากรรม การลงโทษผู้กระทำผิดสามารถทำได้หลายรูปแบบ ซึ่งผู้กระทำผิดแต่ละคนยังมิได้รับการปฏิบัติเพื่อการลงโทษที่เหมือนกัน จึงมีนักคิดบางท่านกล่าวไว้ว่าการลงโทษเป็นเรื่องของศิลปะ หมายถึงความละเอียดอ่อนของการลงโทษ

⁴⁷ From *The Limits of the Criminal sanction. California*. By Herbert L. Packer, 1979, Standford University Press. p. 54 (อ้างถึงใน ฌ็อง-ฌัก ลูทซ์ โยธิน. (น. 31). เล่มเดิม).

เกี่ยวกับความคิดนี้ในทางทฤษฎีมีหลายจุด คอดดิงตัน (Coddington) ได้กล่าวไว้ว่า การลงโทษควรมีการนึกถึงการผสมผสานกันในเรื่องการป้องกัน การแก้ไขฟื้นฟู และการแก้แค้นแก่สังคม การที่คิดเช่นนี้ไม่ควรจะหยุดอยู่แค่เรื่องของศาล หรือผู้กระทำความผิด แต่ควรจะครอบคลุมถึงสาธารณชนและสังคมด้วย ในการลงโทษนั้น ไม่ควรจะมีกฎตายตัว แม้ว่าจะมีทฤษฎีอยู่ที่ตามแต่ควรจะกระทำอย่างมีศิลปะ เป็นศิลปะที่ยากแก่การปฏิบัติในสังคม

ในเรื่องทฤษฎีการลงโทษที่มีจุดมุ่งหมายรวมนี้ จะสามารถยกตัวอย่างการลงโทษได้ โดยการจำคุก การลงโทษจำคุกนั้นจะครอบคลุมทั้งสามทฤษฎีดังที่ได้กล่าวมาแล้ว คือทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรม เพราะการนำคนเข้าไปไว้ในคุกจะป้องกันเขาไม่ให้กระทำความผิดอีก และก็ยังป้องกันไม่ให้คนอื่นกล้าที่จะกระทำความผิดอีกด้วย เพราะถ้าหากกระทำความผิดในลักษณะเดียวกัน ก็จะถูกลงโทษในลักษณะเดียวกัน ทั้งนี้เพราะกฎหมายและแนวทางในทางปฏิบัติเพื่อลงโทษคนมีอยู่อย่างนั้น ประการต่อมาการลงโทษก็ยังเป็นการแก้แค้นให้แก่สังคม เพราะผู้กระทำความผิดมีความทุกข์ทรมาน ขาดอิสรภาพ เหมือนกับที่คนในสังคมขาดอิสรภาพในการไปไหนมาไหนอย่างปลอดภัย และมีความทุกข์ทรมานใจจากการกระทำความผิดของอาชญากร ประการสุดท้ายนั้นการลงโทษจำคุกได้ยึดหลักมนุษยธรรมและหลักพฤติกรรมศาสตร์ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด

สาระสำคัญของทฤษฎีจุดมุ่งหมายรวมนี้สามารถสรุปได้ดังนี้

(1) การแก้แค้นให้แก่สังคม การป้องกันอาชญากรรม และการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด คือจุดมุ่งหมายของการลงโทษ

(2) การลงโทษต้องมีการผสมผสานกันในเรื่องของการแก้แค้นแก่สังคม การป้องกันอาชญากรรม และการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

(3) จุดมุ่งหมายทั้งสามประการดังกล่าวไม่ได้เป็นจุดมุ่งหมายสุดท้าย แต่เป็นเพียงแค่หนทางที่ไปสู่จุดมุ่งหมายที่สูงกว่า นั่นคือความสงบเรียบร้อยและสวัสดิการของสังคม

(4) ในการลงโทษผู้กระทำความผิดนั้นไม่ควรจะวางกฎตายตัว ทั้งนี้เพราะสภาพแวดล้อมและบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน

(5) ลงโทษผู้กระทำความผิดจะประสบผลสำเร็จได้ขึ้นอยู่กับศิลปะ และความรู้ที่จะนำมาใช้ปฏิบัติ⁴⁸

ทฤษฎีทั้งหมดดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น เป็นสิ่งที่ควรแก่การที่จะนำมาพิจารณาเพื่อที่จะได้มีการลงโทษผู้กระทำความผิดได้อย่างเหมาะสม และเป็นการคุ้มครองสังคมด้วยในขณะเดียวกัน เพราะหากหยาบคายเพียงทฤษฎีหนึ่งทฤษฎีใดมาใช้ นั่น ก็จะเป็นการลงโทษที่ได้ผลเพียงส่วนเดียว จะไม่ครอบคลุมถึงความเหมาะสมและความมีมนุษยธรรมที่ผู้กระทำความผิดควรจะได้รับ ดังนั้น

⁴⁸ การควบคุมอาชญากรรมในสังคม (น. 142-143). เล่มเดิม.

การนำทฤษฎีทั้งหมดมาผสมผสานกันเพื่อที่จะได้ลงโทษผู้กระทำผิดได้โดยเฉพาะรายบุคคล ก็จะทำให้สังคมมีความปลอดภัยมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มพลเมืองหรือประชากรที่มีคุณภาพเข้าสู่สังคมได้อีกทางหนึ่งด้วย

2.4.2 วัตถุประสงค์การลงโทษ

เมื่อมีการกระทำผิดขึ้นในสังคม สังคมจะต้องหาวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใดในการที่จะจัดการกับผู้กระทำผิดซึ่งละเมิดต่อกฎเกณฑ์ของสังคม เพราะหากสังคมไม่จัดการกับผู้กระทำผิดก็เท่ากับว่าสังคมให้การยอมรับในการกระทำผิดดังกล่าว และการที่สังคมจะจัดการกับผู้กระทำผิดอย่างไรนั้นก็ขึ้นอยู่กับความเชื่อของสังคมในแต่ละยุคสมัยเกี่ยวกับสาเหตุของการกระทำผิดและเหตุผลที่จะต้องจัดการหรือปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ซึ่งก็จะปรับเปลี่ยนไปตามแต่ละยุคแต่ละสมัย เพราะแต่ละยุคสมัยนั้นจะมีจุดเน้นในวัตถุประสงค์และวิธีการที่จะปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดหรือการลงโทษที่แตกต่างกันออกไป

2.4.2.1 เพื่อตอบแทนแก้แค้นให้แก่สังคม (Retribution)

การลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนเป็นทฤษฎีการลงโทษที่มีมาแต่โบราณสมัยที่มนุษย์ยังเป็นสังคมดั้งเดิม การลงโทษนี้เป็นไปเพื่อความยุติธรรม โดยมีความเชื่อกันว่าผู้กระทำผิดเป็นผู้ที่มีความคิดชั่วร้าย จึงจำเป็นที่จะต้องลงโทษให้สาสมกับความชั่วร้าย รูปแบบของการลงโทษจึงมีลักษณะรุนแรง ป่าเถื่อน มีนักปรัชญาชาวเยอรมัน Immanuel Kant ได้สนับสนุนทฤษฎีการลงโทษนี้ และยังได้กล่าวไว้ในหนังสือ Philosophy of Law ว่า “จะใช้การลงโทษเป็นเพียงเครื่องมือเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างอื่นไม่ได้ ไม่ว่าจะเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ลงโทษเองหรือแก่สังคมเป็นส่วนรวมก็ตาม การลงโทษในทุกกรณีต้องเนื่องมาจากเหตุว่าบุคคลที่ถูกลงโทษได้กระทำผิดเท่านั้น ทั้งนี้เพราะเป็นการไม่บังควรที่จะปฏิบัติต่อบุคคลหนึ่งเพียงเพื่อจะเป็นเครื่องมือให้บังเกิดผลแก่บุคคลอื่น ทุกคนมีสิทธิในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ในอันจะไม่ถูกปฏิบัติเช่นนั้น”⁴⁹ แต่หากจะพิจารณาว่าทฤษฎีแก้แค้นทดแทนมีความทารุณ โหดร้ายและป่าเถื่อนอย่างเดียวก็น่าจะไม่ถูกเท่านั้น เพราะถือว่าเป็นวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับความรู้สึกลึกซึ้งของผู้เสียหายและประชาชนโดยทั่วไปที่ต้องการจะเห็นผู้กระทำผิดได้รับผลร้ายตอบแทน จึงจะถือว่าเกิดความยุติธรรมตามหลัก “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” (An eye for an eye, a tooth for a tooth) คือเมื่อปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไรก็ควรที่จะได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกันตอบแทน

ปัญหามีอยู่ว่าเหตุใดรัฐจึงต้องรับหน้าที่ลงโทษผู้กระทำผิดเอง การที่รัฐเข้าไปลงโทษผู้กระทำผิดนั้นเป็นเพราะการลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนนั้น รัฐต้องการป้องกันเพื่อมิให้มีการแก้แค้นกันเองซึ่งจะทำให้สังคมวุ่นวายหากเพราะจะมีการแก้แค้นกันเองไม่มีสิ้นสุด

⁴⁹ จาก กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก (น.34), โดย ธาณี วรภัทร์, 2554, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ในขณะเดียวกันก็เพื่อช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่าให้ได้รับความเป็นธรรม โดยการลงโทษผู้ละเมิดให้ได้รับผลร้ายที่สาสมและทดแทนกันอย่างยุติธรรม โดยเหตุผลของการลงโทษตามทฤษฎีเพื่อแก้แค้นทดแทนนั้นแบ่งได้เป็น 2 ประการ คือ

1. เหตุผลเพื่อความยุติธรรม การกระทำความผิดเป็นการฝ่าฝืนต่อหลักความยุติธรรม เมื่อฝ่าฝืนผู้กระทำความผิดจึงต้องถูกลงโทษเพื่อที่จะรักษาไว้ซึ่งความยุติธรรม

2. เหตุผลเพื่อทดแทนความผิดตามกฎหมาย เมื่อมีการกระทำความผิดกฎหมายเกิดขึ้น เราก็จะลงโทษผู้กระทำความผิด ด้วยเหตุเพราะผู้ผิดสมควรที่จะได้รับการลงโทษเนื่องจากการกระทำความผิดกฎหมาย ไม่ใช่เพื่อความยุติธรรม ทั้งนี้ เพราะอาชญากรรม (crime) และการลงโทษ (punishment) เป็นของคู่กัน⁵⁰

แต่ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนนี้ในปัจจุบันจะเริ่มลดความสำคัญลงเพราะสังคมมีเหตุผลหรือทฤษฎีอื่นแทนที่ ประกอบกับทฤษฎีการลงโทษนี้ยังมีจุดอ่อนหลายประการคือ

(1) การลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนไม่ได้พิจารณาถึงประโยชน์ในอนาคต คือไม่มีการพิจารณาว่าการลงโทษนั้นจะมีผลในการป้องกันไม่ให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นอีกหรือไม่ การลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนมิได้ทำให้เกิดผลอะไรกลับคืนมาในเชิงความคิดในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมในอนาคต

(2) การลงโทษแก้แค้นทดแทนไม่ได้คำนึงถึงความจำเป็นของสังคม แต่นึกถึงความเหมาะสมของโทษกับความผิดที่กระทำ ฉะนั้นเมื่อได้ลงโทษผู้กระทำความผิดตามอัตราโทษแล้ว ก็ต้องปล่อยตัวออกมาต่างๆ ที่ยังเป็นอันตรายต่อสังคมอยู่ เช่น กรณีการตัดมือผู้กระทำความผิดฐานลักทรัพย์ สังคมก็ไม่ได้อะไรนอกจากการลงโทษดังกล่าวนอกจากคนพิการที่ต้องเป็นภาระแก่สังคมในการเลี้ยงดูต่อไป

(3) เป็นการยากที่จะวัดขนาดความรุนแรงของโทษกับความผิดว่ามีความเท่าเทียมกันจริงหรือไม่ เพราะในสภาพความเป็นจริงสังคมยังไม่มีมาตรการใดๆ ที่จะลงโทษให้ได้สัดส่วนกับความผิดที่แท้จริง เช่น กรณีการลักทรัพย์ ต้องลงโทษอย่างไรจึงจะสาสม หากจะใช้โทษจำคุกจะต้องจำคุกกี่ปีจึงจะทดแทนกันได้ เป็นเรื่องของความรู้สึกทั้งสิ้น ยังไม่มีมาตรฐานใดที่จะวัดว่าทดแทนกันได้ ปัญหาจึงเกิดว่าผู้กระทำความผิดถูกลงโทษอย่างยุติธรรมหรือผู้เสียหายได้รับการตอบแทนที่ยุติธรรมหรือไม่⁵¹

⁵⁰ ความประสงค์ของการลงโทษอาญา : ศึกษาเฉพาะประเทศไทยสมัยใช้กฎหมายลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายอาญา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) วิทยาลัยการศึกษาดุสิต, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, โดย สหทร รัตนไพจิตร, 2527 (อ้างถึงใน ฉัตรวิวัฒน์ สุทธิโยธิน (น. 13).

⁵¹ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก (น.35). เล่มเดิม.

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ประกอบกับสังคมมีความเจริญรุ่งเรืองขึ้น และมีการกล่าวถึงเรื่องสิทธิมนุษยชนมากขึ้น ทำให้การลงโทษแบบแก้แค้นทดแทนลดความสำคัญลง แต่ยังคงมีอยู่ในปัจจุบันเหตุเพราะว่ายังมีความสอดคล้องกับความรู้สึกของผู้เสียหายและประชาชนในการที่จะทำให้ผู้กระทำผิดได้รับการลงโทษเพื่อทดแทนให้สาสมกัน แต่ทฤษฎีแก้แค้นทดแทนนั้นย่อมมีผลทั้งในด้านความกรุณาปรานี และมีส่วนที่เรียกได้ว่าเป็นการแก้แค้นตอบแทน อันทำให้สังคมส่วนใหญ่พอใจ ตลอดจนตัวผู้กระทำผิดก็ยินดีที่จะรับโทษตามสัดส่วนของความผิดที่ตนได้กระทำลง นอกจากนี้ยังมีผลในทางป้องกันสังคมอีกด้วย เพราะว่าการใช้วิธีการลงโทษแบบนี้ย่อมมีผลทั้งในทางทำให้ผู้กระทำผิดรู้สึกสำนึกตัวและทำให้บุคคลภายนอกเกรงกลัวต่อโทษนั้นด้วย⁵²

2.4.2.2 เพื่อยับยั้งหรือปราบปรามการกระทำผิด (Deterrence)

แนวความคิดของวัตถุประสงค์การลงโทษแบบนี้ เป็นผลมาจากแนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม (Classical School) ที่มีความเชื่อว่าการกระทำผิดเกิดขึ้นจากการที่คนไม่เกรงกลัวกฎหมายหรือการบังคับใช้กฎหมายที่อ่อนแอเกินไป ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีเหตุผลและมีเจตจำนงอิสระ (Free will) ที่จะเลือกหรือไม่เลือกทำอะไรก็ได้ โดยจะเลือกทำในสิ่งที่ตนเองได้รับประโยชน์และพอใจ แต่จะไม่เลือกทำอะไรที่ทำให้เกิดความทุกข์และความเจ็บปวด มนุษย์จึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง การกระทำความผิดจึงเกิดจากการเลือกกระทำของเขาเอง เนื่องจากเห็นว่าได้ประโยชน์มากกว่าจึงกล้าเสี่ยงที่จะกระทำผิด การลงโทษจึงควรมีเพื่อป้องกันการกระทำความผิด โดยการทำให้ผู้กระทำผิดรู้สึกว่าการกระทำก่อให้เกิดความเจ็บปวดและไม่ก่อให้เกิดผลดีเลย เมื่อบุคคลได้รับความเจ็บปวดจากการกระทำผิดมากกว่าได้รับความพอใจแล้วก็มีความรู้สึกที่อยากหลีกเลี่ยงการกระทำความผิด วัตถุประสงค์ของการลงโทษนั้นก็เพื่อเกิดประโยชน์ 2 ประการคือ

(1) มีผลแก่ตัวผู้กระทำผิด (Special Deterrence) เพื่อให้ผู้กระทำผิดรู้สึกความกลัวต่อการลงโทษและรู้สึกเจ็บปวดต่อการกระทำผิดซ้ำ เนื่องจากได้รู้สึกถึงความยากลำบากและความเจ็บปวดจากการถูกลงโทษ เป็นผลให้ต้องไตร่ตรองในการที่จะกระทำความผิดว่าจะคุ้มค่าหรือไม่กับความเจ็บปวดที่ได้รับมา

(2) เป็นตัวอย่างให้กับคนทั่วไป (General Deterrence) เพื่อข่มขู่หรือป้องกันไม่ให้คนทั่วไปกระทำความผิดแบบเดียวกันอีก เพราะเห็นว่าเมื่อกระทำผิดแล้วจะต้องได้รับโทษทำให้เกิดความยับยั้งชั่งใจไม่กล้ากระทำความผิดเช่นนั้นอีก

⁵² จากทฤษฎีอาญา (น.89), โดย อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, 2552, กรุงเทพฯ: วิทยุชน.

การที่จะทำให้การลงโทษมีผลในการข่มขวัญและยับยั้ง เรย์ เจฟฟอรี⁵³ ได้กล่าวไว้ว่า จะต้องทำให้การลงโทษนั้นมีความแน่นอน รวดเร็ว เสมอภาค และโทษที่เหมาะสม กล่าวคือมี 4 ประการ⁵³

(1) การลงโทษต้องมีความแน่นอน กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดขึ้นแล้วจะต้องทำให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสหลุดรอดจากการจับกุมลงโทษไปได้ยาก ซึ่งจะมีผลในการข่มขวัญและยับยั้งให้คนทั่วไปและผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวไม่กล้าเสี่ยงกระทำความผิดอีก เพราะทำผิดแล้วต้องถูกจับก็ไม่คุ้มค่า

(2) การลงโทษต้องทำได้อย่างรวดเร็ว เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วจะต้องนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้อย่างรวดเร็วให้ “เห็นผลทันตา” จึงจะทำให้ผู้กระทำความผิดและคนทั่วไปเห็นเป็นตัวอย่างว่าเมื่อกระทำความผิดแล้วจะได้รับผลร้ายอย่างไร ในทางตรงกันข้ามหากมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว อีก 3 ปีต่อมาจึงสามารถจับตัวผู้กระทำความผิดได้ หรืออีก 5 ปีต่อมา กว่าศาลจะพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิด ก็จะทำให้คนทั่วไปลืมเรื่องราวการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น และทำให้การลงโทษไม่มีเป็นในการข่มขวัญและยับยั้งเพราะไม่เห็นผลทันตา ดังนั้นหากเป็นกรณีการกระทำความผิดในคดีที่สะท้อนขวัญประชาชนหรือคดีที่ประชาชนให้ความสนใจ กระบวนการยุติธรรมโดยตำรวจ อัยการ ศาล อาจร่วมมือกันในการเร่งดำเนินคดีเพื่อให้ผู้ต้องหาได้รับการพิจารณาตัดสินโดยเร็ว ก็จะทำให้การลงโทษมีผลเป็นการข่มขวัญยับยั้งมากขึ้น

(3) การลงโทษต้องมีความเสมอภาค โดยที่ผู้กระทำความผิดต้องถูกลงโทษเท่าเทียมกันไม่มีการเลือกปฏิบัติ ซึ่งจะมีผลให้ผู้กระทำความผิดหรือผู้ที่คิดจะกระทำความผิดไม่มีโอกาสแก้ตัว หรือหาทางหลีกเลี่ยงหรือหาข้อยกเว้นจากการถูกลงโทษถ้าทำผิด การลงโทษจึงจะมีผลในการข่มขวัญยับยั้งหากเมื่อมีการกระทำความผิดแล้วบางคนได้โทษ บางคนมีข้อยกเว้น ก็จะทำให้การลงโทษไม่มีความศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ต่างพยายามหาช่องทางที่จะหลบหนีหรือหาข้อยกเว้นที่ไม่ต้องรับโทษทำให้ไม่มีความเกรงกลัวต่อโทษ

(4) การลงโทษต้องมีบทลงโทษที่เหมาะสมและตัดกับความผิด หากบทลงโทษเบาเกินไปไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด จะทำให้ผู้กระทำความผิดและคนทั่วไปไม่เกิดความเกรงกลัวและรู้สึกคุ้มค่าที่จะเสี่ยงกระทำความผิด แต่หากบทลงโทษหนักเกินไปก็จะทำให้ผู้กระทำความผิดพยายามปกปิดความผิดของตนเอง โดยการทำร้ายเหยื่อหรือทำให้เหยื่อได้รับผลร้ายมากขึ้น เช่น หากใช้โทษประหารชีวิตกับการปล้นหรือข่มขืน จะเกิดการกระตุ้นให้มีการปล้นแล้วฆ่าเจ้าทุกข์หรือข่มขืนแล้วฆ่าเพื่อปกปิดการกระทำความผิดของตนเองเพราะโทษเท่ากัน ในขณะที่เดียวกันกระบวนการยุติธรรมจะต้องทำงานหนักมากขึ้นในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เพราะยังมีโทษหนักก็ยังคงมีการ

⁵³ หลักทฤษฎีอาญา (น. 26-27). เล่มเดิม.

พิสูจน์หรือมีพยานหลักฐานที่ชัดเจนจึงจะสั่งลงโทษ แต่หากพยานหลักฐานหรือการฟ้องร้องคดีไม่รัดกุมพอ ก็จะเป็นโอกาสให้ผู้กระทำผิดหลุดรอดจากการถูกลงโทษไปได้ ดังนั้นโทษจึงต้องมีความเหมาะสมและตัดเทียบกับการกระทำผิด จึงจะมีผลในการข่มขู่ยับยั้ง⁵⁴

อย่างไรก็ตามแม้หลักการของการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งจะมุ่งในการป้องกันอาชญากรรม แต่ก็ปรากฏว่าในบางประเทศที่มีการลงโทษอย่างเฉียบขาดและรุนแรงก็ยังมีอาชญากรรมเกิดขึ้นทั่วไป ทำให้เกิดข้อสงสัยว่าการลงโทษจะมีผลในการข่มขู่ยับยั้งการกระทำผิดได้จริงหรือไม่ หรือแค่ไหน และเพียงใด นอกจากนี้การลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งนั้นยังไม่สามารถทำให้ผู้กระทำผิดเกิดความรู้สึกที่จะยังยั้งได้ เพียงแต่ทำให้เกิดความเกรงกลัว ซึ่งอาจไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดการยับยั้งได้ เช่น กรณีผู้ที่กระทำผิดเพราะมีบุคลิกภาพบกพร่องหรือขาดความรู้ หรือทักษะการประกอบอาชีพอันจะนำไปสู่การกระทำผิด ดังนั้น ไม่ว่าโทษจะรุนแรงเพียงใดก็จะเพียงพอให้เกิดความเกรงกลัวเท่านั้น แต่ไม่สามารถเกิดความรู้สึกยับยั้งได้ คือ ไม่ได้ทำให้เหตุที่ผลักดันไปสู่การกระทำผิดหมดไป

ข้อจำกัดของวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งอีกประการหนึ่งก็คือ การใช้โทษเป็นเครื่องมือในการยับยั้งนั้น เป็นการยับยั้งที่เกิดจากความเกรงกลัวการลงโทษ ไม่ได้เกิดจากจิตใจที่ดีงามหรือมีการยับยั้งจากภายใน เพราะการเป็นผู้ที่มีวินัยหรือมีจิตใจที่ไม่คิดทำความผิดแม้มีโอกาส ซึ่งเป็นเรื่องของการขัดเกลาทางสังคม และเป็นปัจจัยที่สำคัญในการที่จะป้องกันอาชญากรรม ทฤษฎียับยั้งนี้จะได้ผลที่ไม่เท่าเทียมกับทุกกรณี ซึ่งอาจพิจารณาได้คือ

(1) พิจารณาจากตัวบุคคล โทษไม่มีผลในการข่มขู่บุคคลที่กล้ากระทำผิดเท่าเทียมกันทุกคนไป โทษจะมีผลเป็นการข่มขู่ไม่ให้กล้าที่จะกระทำผิดก็ต่อเมื่อ บุคคลนั้นสามารถเข้าใจถึงภัยที่จะต้องรับโทษ สำหรับเด็ก คนวิกลจริต หรือคนปัญญาอ่อนย่อมไม่มีความสามารถดังกล่าว หรือถ้ามี ก็จะน้อยกว่าคนปกติ ในกรณีเช่นนี้ โทษก็ย่อมที่จะมีผลเป็นการป้องกันการกระทำผิดได้น้อย แต่กับบุคคลทั่วไปการข่มขู่ของโทษจะมีผลอย่างมาก ฉะนั้นทฤษฎีการลงโทษเพื่อข่มขู่หรือป้องกันนี้มีความประสงค์ที่จะไม่ให้คนส่วนใหญ่กระทำผิด แต่สำหรับบุคคลที่มีความเข้าใจถึงภัยน้อยก็อาจจะต้องใช้วิธีอื่นควบคู่เข้าไปด้วย

(2) พิจารณาจากลักษณะการกระทำ คือ ผู้กระทำผิดมีเวลาคิดไตร่ตรองก่อนการกระทำผิดหรือไม่ และการกระทำผิดโดยเจตนา กับ โดยประมาท

(2.1) ผู้กระทำผิดมีเวลาคิดไตร่ตรองก่อนการกระทำผิดหรือไม่ การกระทำผิดที่ผู้กระทำมีเวลาคิดไตร่ตรองนานก่อนที่จะลงมือ โทษอาจจะมีผลเป็นการป้องกันได้อย่างมาก เพราะผู้ที่กระทำผิดมีเวลาคิดถึงผลเสียในการกระทำได้มาก แต่ในทางตรงกันข้ามกรณีที่ผู้กระทำผิดมี

⁵⁴ หมายความว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก (น.36 -37). เล่มเดิม.

อารมณ์รุนแรงเป็นเครื่องชักจูง การลงโทษย่อมมีผลเป็นการป้องกันได้น้อยหรืออาจไม่มีเลยก็ได้ เพราะเมื่อกระทำผิดโดยมีอารมณ์รุนแรงชักจูง โดยปกติแล้วย่อมที่จะกระทำผิดโดยฉับพลันไม่มีเวลายั้งคิดถึงผลได้ผลเสีย เพราะอารมณ์เป็นเครื่องถ่วงไม่ให้คิดถึงผลเสียของการถูกลงโทษอีกด้วย

(2.2) การกระทำผิดโดยประมาทและโดยเจตนา การลงโทษจะมีผลเป็นการป้องกันไม่ให้กระทำผิดโดยประมาทได้น้อยกว่าเจตนา เนื่องจากว่าผู้กระทำผิดคิดเปรียบเทียบผลได้ผลเสียของการกระทำผิด การที่จะมีโอกาสไตร่ตรองได้นั้น โดยขั้นแรกบุคคลนั้นจะต้องรู้เสียก่อนว่าสิ่งที่กระทำลงไปเป็นความผิด สำหรับการกระทำผิดโดยเจตนา โดยปกติผู้กระทำรู้อยู่แล้วว่าสิ่งที่ตนกำลังจะกระทำเป็นความผิด อาจจะคิดได้ว่าควรกระทำผิดหรือไม่

แต่สำหรับการกระทำผิดโดยประมาทนั้น โดยปกติแล้วต้องเกิดผลร้ายที่กฎหมายประสงค์จะป้องกันจึงจะเป็นความผิด หากเพียงแต่กระทำโดยประมาทเฉย ๆ โดยไม่เกิดผลร้ายยังไม่เป็นความผิด หรือในบางกรณีเป็นความผิดที่มีโทษเล็กน้อย ซึ่งโดยปกติผู้กระทำก็จะกระทำไปโดยไม่นึกว่าการกระทำของตนจะเป็นความผิด เพราะมักจะนึกว่าการกระทำของตนจะไม่เกิดผลร้ายขึ้น แต่อย่างไรก็ตามไม่ได้หมายความว่าความผิดโดยประมาทจะไม่ผลเป็นการป้องกันไม่ให้คนกระทำผิด แต่ผลในการป้องกันอาจจะมีน้อย⁵⁵

สรุปได้ว่าวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อป้องกันนี้ เป็นการลงโทษโดยมีความมุ่งหมายที่จะให้ผู้กระทำผิดที่ได้รับโทษไปแล้วเกิดความหยาบช้า เกรงกลัวที่จะได้รับโทษจนไม่กล้าที่จะกระทำผิดอีก และในขณะเดียวกัน ผลของการลงโทษผู้กระทำผิดผู้หนึ่งจะมีผลเป็นการยับยั้งและป้องปรามไม่ให้บุคคลอื่นกระทำผิดอีก⁵⁶

2.4.2.3 เพื่อป้องกันสังคม (Incapacitation)

เป็นวัตถุประสงค์หรือแนวคิดที่ทำให้ผู้กระทำผิดหมดโอกาสในการกระทำความผิด ซึ่งอาจได้แก่ การจำคุกไว้ตลอดชีวิต จำคุกมีกำหนดระยะเวลา การประหารชีวิต เป็นต้น การป้องกันสังคมหรือการตัดโอกาสกระทำผิดนี้มีหลักการว่า อาชญากรรมย่อมไม่เกิดขึ้นถ้าไม่มีอาชญากรหรืออาชญากรไม่มีโอกาสกระทำผิด การลงโทษเพื่อตัดโอกาสผู้กระทำผิดนี้มีวัตถุประสงค์ที่คล้ายกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อข่มขวัญยับยั้ง คือ เพื่อเป็นการป้องกันอาชญากรรม แต่แตกต่างกันตรงที่ว่าหลักการของการข่มขวัญยับยั้งนั้นมุ่งให้เกิดความเกรงกลัวไม่กระทำความผิดขึ้นอีก ส่วนการลงโทษเพื่อตัดโอกาสนั้น มุ่งป้องกันการกระทำความผิดซ้ำโดยการทำให้ผู้กระทำผิดหมดโอกาสที่จะกระทำผิดขึ้นได้อีก ซึ่งวิธีที่จะจำกัดผู้กระทำผิดนั้น อาจทำได้โดยการเนรเทศเพื่อป้องกันสังคมออกจากอาชญากร โดยการกันอาชญากรออกไปที่อื่นเพื่อให้สังคมปลอดภัย โดย

⁵⁵ การลงโทษและการแก้ไขผู้กระทำผิด (น. 66-67). เล่มเดิม.

⁵⁶ ทฤษฎีการลงโทษ (น. 20). เล่มเดิม.

ประสงค์จะกำจัดผู้กระทำผิดให้ออกไปจากสังคมอย่างถาวรหรือชั่วคราวก็ตาม เป็นการทำให้สังคมรู้สึกปลอดภัยไม่ต้องหวาดระแวงภัยจากบุคคลเหล่านั้นอีกต่อไป เหมือนในบางประเทศที่อดีตเคยมีการใช้วัตถุประสงค์การลงโทษนี้ เช่น อังกฤษเคยส่งนักโทษไปไว้ที่ออสเตรเลีย หรือ การทำลายอวัยวะเพื่อตัดโอกาสผู้กระทำผิดในการประกอบอาชญากรรม

สำหรับวิธีการลงโทษที่สนองต่อวัตถุประสงค์นี้นิยมใช้กันแพร่หลายในปัจจุบัน ซึ่งก็คือ การจำคุกโดยการกันผู้กระทำผิดออกจากสังคมเพื่อให้สังคมปลอดภัย แต่การจำคุกเป็นวิธีแยกผู้กระทำผิดออกจากสังคมเป็นการชั่วคราว เพราะการลงโทษจำคุกเป็นการลงโทษเพื่อสนองต่อวัตถุประสงค์นี้ไม่ใช่เป็นวิธีที่ดีที่สุด เนื่องจากในท้ายที่สุดผู้กระทำผิดก็ต้องกลับมาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นอยู่เช่นเดิม หรือแม้จะเป็นการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตซึ่งก็มักจะมีการลดโทษ และเมื่อถึงเวลาพ้นจากการจำคุกออกมาแล้วผู้กระทำผิดก็อาจที่จะมีความโกรธแค้นสังคมมากยิ่งขึ้น เนื่องมาจากการลงโทษที่ได้รับซึ่งอาจทำให้ปรับตัวเข้ากับสังคมได้ยากมากยิ่งขึ้นเพราะสังคมไม่ยอมรับผู้ที่มีตราบาปหรือผู้ที่เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน

2.4.2.4 เพื่อการแก้ไขปรับปรุงจิตใจผู้กระทำผิด (Rehabilitation)

แนวความคิดเกี่ยวกับการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดนั้น ผู้ที่ให้คำจำกัดความเป็นท่านแรก คือ นักวิชาการชาวอเมริกันชื่อ ศาสตราจารย์เอเลน⁵⁷ ซึ่งพอจะสรุปหลักการได้ว่า ทฤษฎีการแก้ไขผู้กระทำผิดนี้เป็นการรวมเอาแนวความคิดหลายแนวความคิดเข้าไว้ด้วยกัน แต่มีสิ่ง ที่เห็นพ้องกันว่าพฤติกรรมของมนุษย์นั้นเป็นผลของเหตุที่สืบเนื่องจากอดีต เหตุเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของสภาพทางธรรมชาติของมนุษย์ ด้วยประการนี้จึงเป็นหน้าที่ของนักวิทยาศาสตร์ที่ต้อง ค้นคว้าหาคำอธิบายว่า เหตุผลเหล่านี้มีความเป็นมาอย่างไร ความรู้ที่ได้มาจากการศึกษาถึง พฤติกรรมอันสืบเนื่องมาจากอดีตนี้จะทำให้มนุษย์สามารถใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ควบคุม พฤติกรรมของมนุษย์ได้ และที่เห็นเป็นลักษณะเด่นชัดของทฤษฎีนี้คือ วิธีการทั้งหลายที่จะนำมาใช้ ปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษนี้ จะต้องมีสภาพเป็นตัวบำบัดตัดโอกาสหรือจำกัดความสามารถในการกระทำ ผิด วิธีการเหล่านี้จะต้องเป็นตัวกำหนดให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมของผู้ต้องโทษเพื่อ ความสุข ความพึงพอใจของผู้นั้นและเพื่อป้องกันสังคมจากอาชญากรรมอันจะพึงมีขึ้น⁵⁸ เป็น แนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (Positive School) ซึ่งมีความเชื่อในเรื่องเกี่ยวกับ เจตจำนงกำหนด (Determinism) กล่าวคือการกระทำของมนุษย์ถูกกำหนดจากปัจจัยต่างๆ โดยที่ มนุษย์ไม่สามารถเลือกการกระทำได้อย่างอิสระหรือใช้เหตุผลในการเลือก แต่มนุษย์ถูกกดดันและ

⁵⁷ ทฤษฎีอาญา (น. 91). เล่มเดิม.

⁵⁸ From *Criminal Justice Legal Values and Rehabilitative Ideal*. By Allen (อ้างถึงใน ทฤษฎีอาญา, โดย อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, น. 91-92. เล่มเดิม).

หล่อหลอมมาจากสิ่งแวดล้อมและปัจจัยต่าง ๆ จนมีบุคลิกภาพที่บกร่องและหันไปสู่การกระทำผิด ดังนั้น การกระทำของมนุษย์เป็นผลมาจากหลายปัจจัยรวมกัน ได้แก่ ปัจจัยทางจิตวิทยา ปัจจัยทางชีวภาพ และปัจจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม ปัจจัยเหล่านี้อยู่นอกเหนือการควบคุมของมนุษย์ ดังนั้น การกระทำผิดจึงเกิดจากปัจจัยหลายอย่างรวมกันด้วย ซึ่งอาจแตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคล การลงโทษจึงไม่ควรมุ่งเน้นที่การกระทำผิดเป็นหลัก แต่ควรพิจารณาจากสาเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำความผิดและแก้ไขไปที่สาเหตุนั้น

วัตถุประสงค์ของการลงโทษตามกฎหมายเพื่อแก้ไขฟื้นฟูนี้มีดังนี้

1. มุ่งที่จะศึกษาทำความเข้าใจถึงสาเหตุแห่งการกระทำผิด โดยเน้นที่ตัวบุคคลผู้กระทำผิด และสภาพแวดล้อม
2. เพื่อที่จะหาทางแก้ไขผู้กระทำผิด มากกว่าที่จะลงโทษ
3. การทำให้ผู้กระทำผิดกลับคืนสู่สังคมของตนเองได้ และมีชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข⁵⁹

การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นการเน้นที่ตัวผู้กระทำผิดมากกว่าการกระทำความผิด โดยเป็นการศึกษาผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคลหรือการจำแนกลักษณะ เพื่อหาสาเหตุของการกระทำผิดและหาทางแก้ไข ทั้งนี้เพราะสังคมกำหนดให้มีการลงโทษขึ้นก็เพื่อเปิดโอกาสให้สังคมได้แก้ไขผู้กระทำผิด ดังนั้น ระยะเวลาของการลงโทษจำคุกจึงขึ้นอยู่กับความสามารถของตัวผู้กระทำผิดที่ต้องการจะแก้ไขตนเอง เช่น ผู้ต้องขังคดีฆ่า อาจได้รับการปล่อยตัวก่อนผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ที่กระทำความผิดซ้ำซาก ถ้าหากว่าผู้ต้องขังคดีฆ่าสามารถสำนึกผิดและมีพฤติกรรมตามที่สังคมต้องการ โดยที่ไม่มีแนวโน้มที่จะกระทำความผิดซ้ำอีก

แนวความคิดในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูเป็นแนวคิดที่ให้โอกาสคนกลับตัว ให้โอกาสแก้ไขปรับปรุงตัวโดยการทำให้คนที่กระทำผิดไม่ถลำตัวลึกไปสู่การกระทำผิดมากขึ้น ทั้งนี้โดยพยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำผิดถูกลงโทษในลักษณะที่เป็นการทำลายคุณลักษณะหรือศักยภาพในการกลับเข้าสู่สังคม โดยการใช้มาตรการหลีกเลี่ยงโทษจำคุก เช่น การรอลงอาญาโดยมีเงื่อนไข ในการคุมประพฤติ การใช้โทษปรับและการใช้มาตรการในชุมชนอื่นๆ ทั้งนี้ เพื่อมิให้ผู้กระทำผิดได้รับผลกระทบในทางลบจากเรือนจำ นอกจากนี้ยังใช้วิธีหลีกเลี่ยงโทษจำคุกในกรณีที่ได้เข้าไปรับโทษในเรือนจำมาระดับหนึ่งแล้ว ก็ให้อยู่ในเรือนจำน้อยที่สุดเพื่อได้รับผลกระทบน้อยที่สุดเช่นกัน โดยใช้วิธีการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ หรือการทำงานบริการสาธารณะและศูนย์ควบคุม ในขณะที่บุคคลที่ได้รับโทษจำคุกในเรือนจำให้มีการอบรมแก้ไขโดยการฝึกวิชาชีพ ให้

⁵⁹ ทฤษฎีการลงโทษ (น. 29). เล่มเดิม.

การศึกษา การอบรมทางศีลธรรมและศาสนา การจัดการสวัสดิการ การให้การบำบัดแก้ไขเป็นกลุ่ม และเป็นรายบุคคล ทั้งนี้เพื่อมุ่งแก้ไขสาเหตุที่ทำให้ผู้กระทำผิดมีความบกพร่องและเป็นเหตุให้กระทำผิด

วัตถุประสงค์ของการลงโทษที่กล่าวมาแล้ว เป็นพื้นฐานที่สำคัญในการลงโทษทางอาญา โดยในการนำไปใช้นั้นจะเน้นหนักไปในทางใดก็เป็นไปตามลักษณะทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น สภาพชีวิตความเป็นอยู่ ศาสนา และแนวนโยบายแห่งรัฐ ในบางช่วงเวลาแนวคิดของทฤษฎีต่างๆ เหล่านี้อาจเป็นเครื่องมือของรัฐในการคุ้มครองป้องกันสังคมในสถานการณ์ที่วิกฤตได้ หากเราพิจารณาประวัติการลงโทษทางอาญาตั้งแต่อดีตของประเทศไทย ในยุคสุโขทัย อยุธยา เรื่อยมา จนถึงปัจจุบัน จะพบว่ามี การนำทฤษฎีต่างๆ มาใช้อย่างเห็นได้ชัด การนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ นั้นจะผสมกลมกลืนกันอยู่หลายแนวคิดทฤษฎี ปรากฏในโทษและวิธีการบังคับโทษทางอาญา⁶⁰

ตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูนั้น จะมีหลักการสำคัญที่ควรคำนึงถึงและควรปฏิบัติ⁶¹ คือ

1. พยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำผิดประสบกับสิ่งที่เป็นการทำลายคุณลักษณะประจำตัวของเขา
2. ให้ใช้วิธีการอื่นแทนการลงโทษระยะสั้น โดยหันมาใช้วิธีการอย่างอื่นแทนการจำคุก เพราะการจำคุกระยะสั้นไม่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการฟื้นฟูผู้กระทำผิด การจำคุกระยะสั้นยังเป็นการทำให้ผู้ถูกลงโทษกลายเป็นผู้ร้ายถาวร เพราะเคยผ่านการจำคุกมาแล้ว กลายเป็นคนจู้จุกและยังอาจได้เรียนรู้พฤติกรรมโจรจากในคุกมาด้วย
3. การลงโทษต้องเหมาะสมกับการกระทำผิดเป็นรายบุคคล การกำหนดโทษและการพิจารณาความหนักเบาของการลงโทษ ต้องขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่จำเป็นต้องแก้ไข ไม่ใช่ความหนักเบาของการกระทำผิด การลงโทษจึงต้องเหมาะสมกับตัวบุคคลผู้กระทำผิดว่าควรได้รับการแก้ไขอย่างไร
4. เมื่อผู้กระทำผิดได้แก้ไขคดีเดิมแล้วให้หยุดการลงโทษ เมื่อเห็นว่าผู้กระทำผิดสามารถแก้ไขตนเองได้ดีแล้วก็ไม่ควรลงโทษต่อ ควรที่จะระงับโทษเพราะถึงลงโทษต่อไปก็ไม่ได้ประโยชน์ใดขึ้นมา
5. ให้มีการปรับปรุงการลงโทษระหว่างที่มีการคุมขัง เนื่องจากทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะคืนผู้กระทำผิดกับสู่สังคม จึงต้องหาวิธีช่วยเหลือให้ผู้กระทำ

⁶⁰ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก (น.38.) เล่มเดิม.

⁶¹ จาก *กฎหมายอาญา ภาค 1*. อุทิศ แสตนโกศิก. พระนคร ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ กองวิชาการ กรมอัยการ, 2525. น. 34 (อ้างถึงใน ฌรัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน, น. 31. เล่มเดิม).

ผิดสามารถใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ มีอาชีพ มีงานทำ มีรายได้ เลี้ยงตนเองได้ และไม่เป็นภาระของผู้อื่น⁶²

2.4.3 ทฤษฎีที่มุ่งต่อการแก้ไขฟื้นฟู

2.4.3.1 ทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูโดยเจ้าพนักงาน

ปฏิกิริยาที่มุ่งต่อการลงโทษอันเป็นที่มาของทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนนั้น ไม่ได้ผลในการลงโทษอาชญากรรมในสังคม และทฤษฎีการลงโทษเพื่อการยับยั้งอาชญากรรม ซึ่งเป็นการปฏิรูปการลงโทษจากการแก้แค้นทดแทนมาเป็นการลงโทษแบบมีมนุษยธรรมและให้การลงโทษจำคุก แทนการลงโทษเนรเทศ ประหารชีวิต หรือการทรมานร่างกายอันเป็นแนวคิด และทฤษฎีของสำนักอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาสำนักคลาสสิก และต่อมาในสมัยสำนักนีโอ-คลาสสิก ซึ่งได้คงหลักการและทฤษฎีการลงโทษเพื่อยับยั้งอาชญากรรมไว้ แต่ก็ได้มีมาตรการผ่อนคลาย โดยมีการคำนึงถึงเหตุยกเว้นความผิด เหตุยกเว้นโทษ และเหตุลดหย่อนโทษด้วย ในยุคของสำนักนีโอ-คลาสสิก ได้มีการพัฒนาระบบตำรวจที่ทันสมัยขึ้น ในประเทศอังกฤษ มีการพัฒนาเรือนจำมากขึ้น มีการพัฒนาระบบคุมประพฤติ และระบบพักการลงโทษ แต่ถึงกระนั้นก็เกิดการลงโทษเพื่อปรับปรุงผู้กระทำผิดไม่ได้ผลในการยับยั้งอาชญากรรม เพราะผู้ที่พ้นโทษไปแล้วจำนวนมากหวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีก และการลงโทษก็ไม่สามารถยับยั้งบุคคลอื่นในสังคมที่จะไม่ให้ประกอบอาชญากรรม เนื่องจากปรากฏว่าอาชญากรรมเพิ่มขึ้น จึงเกิดการปฏิรูปการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นครั้งที่ 2 จากข้อเขียนของนักวิชาการ เหตุที่กระตุ้นให้เกิดการปฏิรูปการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นครั้งที่ 2 อีกประการหนึ่งก็คือ ความก้าวหน้าของทฤษฎีจิตวิทยาของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) และสังคมศาสตร์แขนงต่างๆ ตัวอย่างของทฤษฎีของฟรอยด์เสนอว่า อาชญากรรมไม่ใช่การกระทำโดยเจตนาฝ่าฝืนบรรทัดฐานของสังคมเสมอไป แต่อาจเป็นปฏิกิริยาสนองตอบโดยไร้สำนึกต่อปัญหาส่วนบุคคล ผู้กระทำผิดอาจเป็นคนเจ็บป่วยมากกว่าเป็นคนชั่วร้าย การฝ่าฝืนกฎหมายน่าจะเป็นการเจ็บป่วยมากกว่าเจตนากระทำผิดอย่างแท้จริง

ในขณะเดียวกัน สังคมศาสตร์ต่างๆ ซึ่งให้เห็นอิทธิพลของกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งให้เห็นอิทธิพลของวัฒนธรรมย่อย และซึ่งให้เห็นถึงสภาพชนชั้น ตลอดจนเชื่อชาติว่าเป็นที่มาของการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายมากกว่าการจงใจกระทำผิด ผลก็คือมีแนวโน้มที่จะมองผู้กระทำผิดเป็นผู้ถูกเอาเปรียบในสังคมหรือทางสติปัญญา ซึ่งมีสาเหตุมาจากความบกพร่องทางกายและทางจิตใจ

แนวความคิดดังกล่าวนี้ โดยส่วนใหญ่เชื่อว่ามีที่มาจาก การเกิดขึ้นของสำนักอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา สำนักโปซิทิฟ ซึ่งมีซีซาร์ ลอมโบโรโซ (Cesare Lombroso) เป็นผู้นำและของสำนักป้องกันสังคมซึ่งมี มาร์ค แอนเซล (Marc Ancel) เป็นผู้นำ เนื่องจากทั้ง 2 สำนักนี้เห็นว่า

⁶² ทฤษฎีการลงโทษ (น. 32). เล่มเดิม.

อาชญากรรมไม่ใช่เป็นการกระทำโดยเจตนา การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดจึงควรเน้นที่การแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษ และต้องการผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาชีพเฉพาะทางมาแก้ไขปัญหาดังกล่าว การที่เน้นการแก้ไขฟื้นฟูก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 2 ประการคือ ศาลมีคำพิพากษาไม่แน่นอนตายตัว (Indeterminate sentence) และการแบ่งความรับผิดชอบระหว่างบุคคลต่างๆ ที่จะต้องตัดสินใจเกี่ยวกับผู้กระทำผิด⁶³

อย่างไรก็ดีควรจะกล่าวไว้ในที่นี้อีกครั้งหนึ่งว่า ก่อนการปฏิรูปการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดครั้งที่ 2 นี้ ชะตาชีวิตของผู้กระทำผิดนี้จะถูกกำหนดทันทีที่พบได้ว่ากระทำผิดตามฟ้อง ศาลเป็นผู้กำหนดโทษดังที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ถ้าศาลจะลงโทษจำคุก ศาลก็จะกำหนดระยะเวลาจำคุกไว้ตายตัวแน่นอนและยังอาจกำหนดเงื่อนไขที่จะใช้ในการลงโทษจำคุกอีกด้วย เช่น ให้ขังเดี่ยว หรือให้ทำงานหนัก แต่เมื่อมีการปฏิรูปการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดครั้งที่ 2 แล้ว เหตุการณ์ต่างๆ เหล่านี้ก็เปลี่ยนไป กฎหมายยอมให้ศาลรอการกำหนดโทษได้ จนกว่าจะมีการทำรายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลยพร้อมทั้งความเห็นและข้อเสนอแนะต่อศาล พนักงานคุมประพฤติ จิตแพทย์ และคนอื่นๆ กลายมาเป็นที่ปรึกษาของศาล ความรับผิดชอบในการตัดสินใจจึงแบ่งแยกกันออกไป ไม่เฉพาะระหว่างบุคคลที่ทำงานใกล้ชิดกับศาลเท่านั้น แต่ยังแบ่งไปให้บุคลากรของหน่วยงานราชทัณฑ์ทุกระดับด้วย คำพิพากษากำหนดโทษที่ไม่ตายตัวแน่นอน ได้ถูกนำมาใช้เพื่อให้หน่วยงานราชทัณฑ์เป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตของผู้กระทำผิดโดยผ่านกระบวนการจำแนกประเภทและแก้ไขฟื้นฟู

ระบบงานราชทัณฑ์มากมายหลายแห่งได้เพิ่มโครงการแก้ไขฟื้นฟูพิเศษและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในสถานแก้ไขฟื้นฟูมากมายหลายประเภท ได้มีการจัดสร้างเรือนจำความมั่นคงสูงปานกลาง และต่ำ ตลอดจนค่ายป่าไม้ สถานประกอบการเกษตร และกระท่อมเล็กๆ โดยสมมุติฐานที่ว่า สถานที่ต่างๆ ดังกล่าวออกแบบเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดประเภทต่างๆ เช่น เด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ผู้ติดยาเสพติด ผู้กระทำผิดทางเพศ อาชญากรติดนิสัย เป็นต้น ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดดังกล่าว จะต้องใช้การให้คำแนะนำปรึกษา ให้การเยียวยาทางจิตใจและการรักษาด้วยยา ตลอดจนการสอนวิชาการและการฝึกอบรมวิชาชีพแก่ผู้กระทำผิดแบบเก่าด้วย ผลที่ตามมาคือมีบทบาทพิเศษสำหรับเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ เช่น การเป็นผู้บริหาร การเป็นผู้ดูแลรักษาและเลี้ยงดู การเป็นผู้ควบคุม การเป็นผู้แก้ไขเยียวยา และเป็นผู้ให้การศึกษาและการเป็นผู้อบรมวิชาชีพแก่ผู้กระทำผิด ได้มีการแยกฝ่ายวางแผนออกจากฝ่ายปฏิบัติการ และแยกฝ่ายแก้ไขฟื้นฟูออกจากฝ่ายควบคุม ยิ่งกว่านั้นภายหลังรับตัวผู้กระทำผิดไว้จำคุกแล้ว ผู้กระทำผิดที่ประพฤติปฏิบัติตนดีก็จะได้รับการพิจารณาพักโทษ โดยคณะกรรมการพักการลงโทษและพนักงานพักการลงโทษ ดังนั้นในการปฏิรูป

⁶³ จาก *ทฤษฎีการแก้ไขผู้กระทำผิด* เอกสารการสอนชุด กฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาชั้นสูง หน่วยที่ 7, (น.12), โดย ลาวัลย์ หอนพรรัตน์, 2555, นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ยุคที่ 2 นี้ หน่วยงานราชทัณฑ์ได้มุ่งเน้นการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคลมากกว่าเน้นที่ ความผิดของผู้กระทำผิด

ถึงกระนั้นแม้ว่าจะได้ใช้มาตรการต่างๆ ดังกล่าวแล้ว แต่จากหลักฐานข้อมูลที่รวบรวม ได้ การปฏิรูปในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยการแก้ไขฟื้นฟู ถึงแม้จะมีมนุษยธรรมมากกว่า รูปแบบการลงโทษแบบอื่นๆ ที่มีมาแต่ก่อน แต่ทว่าอัตราอาชญากรรมในสังคมก็ยังคงสูงอยู่ สำหรับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคลเท่าที่มีข้อมูลก็ยังไม่ได้ผลที่น่าพอใจเท่าใดนัก

ถึงกระนั้นก็ดี มีข้อมูลบางประการที่แสดงให้เห็นว่า โครงการต่างๆ ของหน่วยงาน ราชทัณฑ์ทำให้ผู้กระทำผิดที่ถูกจำคุกมีทักษะทางอาชีพและทางการศึกษาเพิ่มมากขึ้น และได้มีการ เปลี่ยนแปลงจากเจตคติไปในทางที่ดีขึ้น แต่การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นของผู้กระทำผิด เหล่านี้ไม่ได้มีการถ่ายทอดไปให้ประชาชนและชุมชนทราบ อันเป็นเหตุให้ประชาชนและชุมชนไม่ ค่อยยอมรับผู้กระทำผิดกลับคืนเมื่อพ้นโทษไปแล้ว และดังนั้นจึงทำให้การปรับตัวเข้ากับชุมชนของ อดีตผู้ต้องโทษเป็นไปได้ยากขึ้น

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดโดยเจ้าพนักงานนั้นเน้นการแก้ไขฟื้นฟู เป็นรายบุคคล ทั้งในสถานควบคุม (จำคุก) และในชุมชน (พักการลงโทษและคุมความประพฤติ) โดยมีบุคลากรแขนงต่างๆ เข้าไปช่วยในการแก้ไขฟื้นฟูที่นำมาตั้งแต่เริ่มปฏิรูปการปฏิบัติต่อ ผู้กระทำผิดด้วยการลงโทษครั้งที่ 2 ก็ยังไม่ได้ผลในการลดอาชญากรรมเท่าที่ควร เพราะผู้กระทำ ความผิดจำนวนไม่น้อยแก้ไขฟื้นฟูไม่ได้และยังคงกระทำความผิดซ้ำขึ้นเมื่อพ้นโทษไปแล้ว

2.4.3.2 ทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูโดยประชาชนและชุมชน⁶⁴

เมื่อเริ่มเข้าสู่การปฏิรูปครั้งที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเปลี่ยนไป กล่าวคือ การให้ประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนรวมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด สาเหตุประการ หนึ่งที่ทำให้เกิดการปฏิรูปครั้งที่ 3 ก็คือ ความล้มเหลวในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยการแก้ไข ฟื้นฟูผู้กระทำผิดโดยเจ้าพนักงานของรัฐ ไม่ได้ผลในการลดอาชญากรรมในสังคม และอีกประการ หนึ่ง แนวความคิดที่ว่าระบบงานยุติธรรมเป็นระบบงานย่อยของชุมชน จึงต้องทำงานให้ประสาน สอดคล้องกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอื่นๆ ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ตลอดจนการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด และอีกแนวความคิดหนึ่งก็คือ ในระบอบประชาธิปไตยนั้น ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ประชาชนจึงควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของรัฐด้วย เพื่อ

⁶⁴ แหล่งเดิม.

ช่วยแก้ปัญหาที่เจ้าพนักงานของรัฐไม่อาจกระทำได้โดยลำพัง เช่น ในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม และการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้กลับตนเป็นคนดี⁶⁵

ดังนั้น ในด้านเศรษฐกิจจึงมีความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนที่เรียกว่า กรอ. ในทางสังคมโดยเฉพาะในการป้องกันชีวิตและทรัพย์สิน และกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ก็ได้บรรจุไว้ในแผนเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม และการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด และตัวอย่างที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติ อาทิ สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีโครงการตำรวจชุมชนสัมพันธ์ (Police community relations) และการตำรวจชุมชน (Community policing) กรมคุมประพฤติชักชวนประชาชนเข้าไปเป็นอาสาสมัครคุมประพฤติ เพื่อช่วยพนักงานคุมประพฤติในการควบคุมความประพฤติจำเลยตามคำพิพากษาของศาล และนักโทษเด็ดขาดที่ได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำ โดยการพักการลงโทษและลดวันต้องโทษ

ดังนั้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ถ้าจะให้ได้ผลดีประชาชนและชุมชนที่ผู้กระทำผิดเมื่อพ้นโทษแล้วจะกลับไปอยู่ด้วย จะต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดดังกล่าวให้ มีงานทำ และมีหน้าที่เช่นเดียวกับสมาชิกของชุมชนคนอื่นๆ โดยประสานความร่วมมือกับเจ้าพนักงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น พนักงานคุมประพฤติ พนักงานพักการลงโทษและเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ถึงกระนั้นควรระวังว่าบางชุมชนอาจไม่ต้อนรับผู้พ้นโทษหรือพักโทษ และก่อนปล่อยตัวผู้กระทำผิดกลับคืนสู่ชุมชน ควรมีการเตรียมผู้กระทำผิดและชุมชนให้พร้อมทั้ง 2 ฝ่าย โดยทำให้ครบวงจร

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีที่มุ่งต่อการแก้ไขฟื้นฟูมี 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูโดยเจ้าพนักงาน และทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด โดยประชาชนและชุมชนร่วมกับเจ้าหน้าที่ ซึ่งทั้ง 2 ทฤษฎีนี้มีชื่ออยู่ในหลายประเทศรวมถึงประเทศไทยด้วย⁶⁶

2.4.3.3 ทฤษฎีสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย

งานสังคมสงเคราะห์มีรากฐานมาจากการกุศลและการจัดหาบริการที่เป็นรูปธรรมให้กับบุคคลที่ต้องการแก้ปัญหามากกว่าที่จะเปลี่ยนบุคลิก

⁶⁵ จาก แนวคิดและทฤษฎีการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด เอกสารประกอบการสอนชุดวิชา “การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด” หน่วยที่ 1, (น.19), โดย สุพจน์ สุโรจน์, 2540, นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.

⁶⁶ จาก การบริหารงานและกระบวนการยุติธรรม. เอกสารประกอบการสอนชุดวิชา “การบริหารงานยุติธรรม” หน่วยที่ 2 (น.19-21), โดย สุพจน์ สุโรจน์, 2550, นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.

Mary Richmond ซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิดงานสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย ได้ให้ความหมายไว้ว่า สังคมสงเคราะห์เฉพาะรายเป็นศิลปะของการให้ความช่วยเหลือบุคคลแต่ละคนเป็นรายๆ ไป โดยการช่วยเหลือให้เขาได้พัฒนาบุคลิกภาพของตัวเอง และปรับตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อม เพื่อให้สามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมได้ด้วยความสะดวก

นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์ ได้กล่าวถึงการสังคมสงเคราะห์เฉพาะรายได้ดังนี้

การสังคมสงเคราะห์เฉพาะรายนั้นเป็นวิธีที่เก่าแก่ที่สุดที่ใช้ในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ จุดมุ่งหมายหลักก็เพื่อช่วยเหลือบุคคลและครอบครัวที่ประสบความทุกข์ยาก เดือดร้อน ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้เป็นรายๆ ไป ทั้งนี้โดยอาศัยสัมพันธภาพทางวิชาชีพระหว่างนักสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย (Social Casework) กับผู้รับความช่วยเหลือ หรือผู้ประสบปัญหา

(Client) เป็นสื่อกลางที่สำคัญในการดำเนินงานช่วยเหลือทั้งอาศัยศิลปะ วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific method) ทักษะ และเทคนิคให้ความช่วยเหลือตลอดจนการนำทรัพยากรต่างๆ (Resource) ทั้งทรัพยากรในตัวผู้มีปัญหา โดยหาทางตอบสนองความต้องการของบุคคล ครอบครัวที่ประสบความเดือดร้อน ทั้งนี้เพื่อช่วยให้เขาสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาททางสังคมได้อย่างเหมาะสม มีความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างราบรื่น สามารถเผชิญปัญหาในการดำรงชีวิต โดยรู้จักปรับปรุงและพัฒนาบุคลิกภาพ สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติ จิตใจ และพฤติกรรมของตนเองให้เข้ากับสถานการณ์และสภาพแวดล้อม ตลอดจนมีพฤติกรรมที่เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับของสังคม สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยความสะดวกสบาย ร้อย มั่นคง และผาสุกตามอัธยาศัยโดยไม่สร้างภาระให้กับสังคม แต่เป็นการช่วยสังคมให้พัฒนาต่อไปอีกด้วย⁶⁷

2.4.3.4 ทฤษฎีเผชิญความจริง⁶⁸

การให้บริการปรึกษาแบบเผชิญความจริงเปรียบเสมือนเป็นก้าวใหม่ของการผสมผสานแนวคิดของเอลลิส (Ellis) ในเรื่องของการให้บริการแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม และแนวคิดของโรเจอร์ส (Rogers) ในเรื่องของการให้บริการปรึกษาเป็นศูนย์กลางได้เป็นอย่างดี น่าสนใจ และมีชีวิตชีวา นอกจากตำราดังกล่าวแล้วกลาสเซอร์ยังได้แต่งตำราขึ้นอีก 2 เล่ม คือ “The Identity Society” และ (Positive Addition) กลาสเซอร์และเพื่อนร่วมงานของเขาได้จัดทำวารสารชื่อ “Journal of Reality Therapy” ขึ้นในปี ค.ศ. 1981 คำพูดที่ว่า “จงรับผิดชอบและควบคุมชีวิตของ

⁶⁷ จาก การสังคมสงเคราะห์กับการบำบัดรักษาผู้ติดยาและสารเสพติด (น. 6 -7), โดย จรรยา เจตน์สมบุญ, 2547, สงขลา: กระทรวงสาธารณสุข.

⁶⁸ From *PROBATION & PAROLE: THEORY & PRACTICE* (p. 308), By Abadinsky Howard. 1997, New Jersey : Prentice Hall PTR.

ท่านและเผชิญกับสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของท่าน” คำพูดนี้เป็นตัวแทนของการให้บริการแบบเผชิญความจริง

การพิจารณามนุษย์และหลักการของทฤษฎีให้บริการปรึกษาแบบเผชิญความจริง

1. พฤติกรรมของมนุษย์มีเป้าหมายคือ การสนองความต้องการและความภูมิใจชีวิตของตนเอง ความต้องการหลักของมนุษย์ คือ ความต้องเป็นส่วนหนึ่ง ความต้องการอำนาจ ความต้องการเป็นอิสระ ความต้องการความสนุกสนาน ความต้องการความอยู่รอด สมองของมนุษย์ทำหน้าที่เป็นระบบควบคุม เพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการ เมื่อเราไม่ได้สิ่งที่ต้องการ เราจะรู้สึกเจ็บปวด เมื่อเราสามารถสนองความต้องการได้เราจะเกิดความภาคภูมิใจในตนเองและรู้สึกใน ทางที่ดีกับตนเอง

2. การควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ มีพื้นฐานมาจากการที่มนุษย์สร้างโลกส่วนตัว คนเราสามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ ทฤษฎีการให้บริการปรึกษาแบบเผชิญความจริงเน้นการกระทำในปัจจุบันและความคิด ในปัจจุบันมากกว่าประสบการณ์ที่ผ่านไปแล้ว หรือการจูงใจโดยไม่รู้ตัว มนุษย์สามารถปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนเองได้ด้วยการประเมินตนเองตามที่เป็น จริงอะไรที่ดีแล้วก็เก็บไว้เป็นความภูมิใจอะไรไม่ดีก็วางแผนปรับเปลี่ยน

3. มนุษย์ทุกคนมีความสามารถในการตัดสินใจแก้ปัญหและใช้วิจารณญาณเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ มนุษย์แต่ละคนมีความสามารถที่จะตัดสินใจได้ด้วยตนเองมากกว่าขึ้นอยู่กับอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมหรือสภาพการณ์ต่างๆ มนุษย์มีแรงจูงใจที่จะประสบความสำเร็จ มีความรับผิดชอบตอพฤติกรรมของตนเอง และมีสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้อื่น

4. มนุษย์รู้สึกว่าตนเองมีความสามารถที่จะกระทำสิ่งต่างๆ ได้ หรือความรู้สึกว่าตนประสบความสำเร็จ และสร้างกำลังใจให้บุคคลกล้าสู้กับปัญหา การที่จะทำตน ให้มีค่าขึ้นอยู่กับการกระทำของบุคคลนั่นเองว่าทำสิ่งต่างๆ ได้สำเร็จมากน้อยเพียงใด

5. การได้รับความรักและโอกาสให้ความรักแก่ผู้อื่น เป็นความต้องการของมนุษย์ บุคคลที่รักผู้อื่นจะได้รับความรักจากผู้อื่นจะรู้สึกว่าตนมีค่า กลาสเซอร์ พิจารณาความรักจากการกระทำของบุคคลมากกว่าความรู้สึกของบุคคล ความเหว่เหว่เป็นผลมาจากการประสบความสำเร็จล้มเหลวในการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น การขจัดความเหว่เหว่ทำได้โดยการที่บุคคลนั้นมีทักษะในการสร้างสัมพันธภาพกับ ผู้อื่นด้วยความเป็นจริงใจ ซึ่งจะก่อให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ลดความคับข้องใจ

6. ปัญหาในการปรับตัวหลายประการเกิดจากการไร้ความสามารถในการตอบสนองต่อความต้องการ อาการจากการปรับตัวจะไม่ได้หายไปเมื่อบุคคลสามารถสนองความต้องการของตนเองได้ เมื่อบุคคลที่มาสามารถสนองต่อความต้องการมีแนวโน้มที่จะบิดเบือนสภาพความเป็น

จริงเขาจะตำหนิผู้อื่นและลืมนว่าเขามีความรับผิดชอบที่จะแก้ไขปัญหโดยพิจารณาจากสภาพความเป็นจริง

7. แม้ว่าอารมณ์จะเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้แต่เหตุผลเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะทำให้พฤติกรรมของบุคคลมีประสิทธิภาพและทำให้บุคคลประสบความสำเร็จ การปล่อยให้อารมณ์ครอบงำจะนำไปสู่ความล้มเหลว อารมณ์ส่งผลถึงพฤติกรรม ดังนั้นการจะปรับปรุงพฤติกรรมจึงจำเป็นต้องหลีกเลี่ยงอารมณ์ที่ไม่เหมาะสม

8. คนที่มีเอกลักษณ์แห่งความสำเร็จ (success identity) คือคนที่ได้รับการทำให้เกิดความรู้สึกดี มีความไว้วางใจ รู้สึกว่าตนมีความสำคัญต่อผู้อื่นตนมีค่า ตนมีความเข้มแข็ง มีความคิดที่มีเหตุผลและแก้ปัญหโดยใช้เหตุผลทำสิ่งต่างๆ เพื่อสุขภาพอันดี

9. คนที่มีเอกลักษณ์แห่งความล้มเหลว (failure identity) คือบุคคลที่ยอมแพ้ต่อความรับผิดชอบที่จะมีพฤติกรรมตามที่คาดหวัง เนื่องจากความล้มเหลวทั้งหลายทำให้เขาเกิดความหงุดหงิด ไม่มีความรับผิดชอบ ไม่ยืดหยุ่น ปฏิเสธความเป็นจริง

10. ความอบอุ่นและบรรยากาศที่ยอมรับผู้รับบริการ เป็นหลักการที่สำคัญของทฤษฎีการให้บริการปรึกษาแบบเผชิญความจริง⁶⁹

11. การให้บริการปรึกษาแบบเผชิญความจริงเป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งเน้นการพูดคุยเหตุผลกับผู้ที่มารับบริการ โดยสนทนากับผู้ที่มารับบริการเกี่ยวกับสภาพการณ์ต่างๆ ในชีวิตของผู้รับบริการ เพื่อให้ผู้มารับบริการตระหนักในพฤติกรรมของตนเอง สามสารถพิจารณาถึงถูกผิด สิ่งที่ดีควรทำหรือพึงละเว้นตลอดจนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองได้อย่าง มีประสิทธิภาพ

12. เราเลือกพฤติกรรมของเราเอง ดังนั้นเราต้องรับผิดชอบต่อการกระทำนั้น คนที่รับผิดชอบคือคนที่รู้ว่าต้องทำอะไรในชีวิต และวางแผนเพื่อให้ได้สิ่งนั้น กลาสเซอร์ให้คำจำกัดความว่า “ความรับผิดชอบ” (Responsibility) คือการที่บุคคลสามารถสนองความต้องการของตนซึ่งการกระทำนั้นจะต้องไม่กระทบ กระเทือนสิทธิของผู้อื่น ความรับผิดชอบที่จะสนองความต้องการเกิดจากการเรียนรู้และได้รับการสั่งสอนคน ที่สามารถที่จะรับผิดชอบได้ คือคนที่มีความบกพร่องทางจิต ทางประสาท หรือมีสุขภาพจิตที่ไม่ดี

13. การเผชิญสภาพความเป็นจริง (Reality) คือการที่บุคคลจะสามารถแก้ปัญหของตนเองได้ถ้าเขาเผชิญสภาพความเป็นจริง พิจารณาส่งต่างๆ ตามที่เป็นจริงและตระหนักในความเป็นจริง แม้ว่าหนทางนั้นมีอุปสรรคอยู่ก็ตาม

14. การประเมินความถูกผิดของพฤติกรรม (Right and Wrong) บุคคลจะต้องรู้จักและพิจารณาสิ่งที่ถูกกับสิ่งที่ผิด การประเมินพฤติกรรมจะเป็นการกระตุ้นให้บุคคลเปลี่ยนแปลง

⁶⁹ สืบค้น 30 มิถุนายน 2557, จาก <http://childhood281.blogspot.com/2010/01/william-glasser.html>

พฤติกรรมไปสู่แนวทางที่ถูกต้อง แม้ว่ากลาสเซอร์จะไม่ได้ตั้งหลักเกณฑ์ขึ้นมาว่าอะไรถูกแต่เขาเชื่อว่าผู้ให้บริการควรสนับสนุนหลักการทางศีลธรรมจรรยาที่ยอมรับกันทั่วไปและระมัดระวังที่จะไม่ใช่ค่านิยมของตนไปมอบให้ผู้รับบริการ ผู้ให้คำปรึกษาอาจอภิปรายกับผู้รับบริการถึงการเลือกค่านิยมและชี้ให้เห็นถึงผลที่ตามมาจากการเลือกค่านิยมนั้น

15. ผู้ให้บริการปรึกษาควรนำวิธีการของทฤษฎีให้บริการแบบเผชิญความจริงไปปฏิบัติอย่างยืดหยุ่น โดยพิจารณาให้เหมาะสมกับความต้องการและสภาพของผู้รับบริการแต่ละราย พัฒนาการด้านบุคลิกภาพตามแนวคิดทฤษฎีให้บริการปรึกษาแบบเผชิญความจริง กลาสเซอร์ให้ความสำคัญว่าช่วง 10 ปีแรกของชีวิตว่ามีอิทธิพลในการหล่อหลอมบุคลิกภาพเพราะเป็นช่วงที่เด็กเริ่มเข้าสู่โครงสร้าง ทางสังคม คือ บ้าน และ โรงเรียน เนื่องจากการสนองความต้องการเป็นสิ่งที่จะต้องเรียนรู้พ่อแม่มีหน้าที่สอนและฝึกทักษะที่จำเป็นแก่เด็กการที่จะช่วยให้เด็กพัฒนาหรือทักษะ พ่อแม่ต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้ปฏิสัมพันธ์เชิงสังคมกับบุคคลทั่วไป พ่อแม่ควรที่จะรู้จักสอนให้ลูกรู้จักการพูดและการฟัง เพราะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการที่เด็กจะได้ติดต่อกับผู้อื่น สิ่งที่สำคัญอีกอย่างคือความสามารถเชิงเหตุผลและการแก้ปัญหาของบุคคล พ่อแม่ต้อง ใจแข็งพอที่จะไม่ช่วยลูกในกรณีที่ถูกสามารถช่วยตนเองได้ นอกจากนี้พ่อแม่ควรสร้างนิสัยที่ดีงามให้แก่ลูกและปฏิเสธที่จะให้ความช่วยเหลือลูกโดยไม่จำเป็น เวลาส่วนใหญ่ของเด็กนั้นจะอยู่ที่โรงเรียนดังนั้น โรงเรียนจึงเป็นแหล่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมบุคลิกภาพของเด็ก ถ้าพ่อแม่และครูเข้าใจเด็กวิธีหล่อหลอมบุคลิกภาพที่พึงปรารถนาของเด็ก จะช่วยทำให้เด็กมีแนวโน้มที่จะเติบโตไปสู่การที่เป็นบุคคลที่มี “วุฒิภาวะ” คือเป็นบุคคลที่สามารถยืนอยู่ได้ด้วยตนเองมีความเป็นตัวของตัวเอง ตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง การอบรมอย่างถูกวิธีและเด็กมีโอกาสที่อยู่ในสภาพแวดล้อมอันเหมาะสมจะสามารถป้องกันปัญหาได้

2.4.3.5 ทฤษฎีการเรียนรู้⁷⁰

อธิบายได้ว่าเป็นข้อความรู้ที่ใช้ในการพรรณนา อธิบาย หรืออ้างอิง ถึงที่มาและสาเหตุของการเกิดการเรียนรู้ของมนุษย์ โดยได้รับการพิสูจน์ ทดสอบตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และได้รับการยอมรับว่าเชื่อถือได้ รวมทั้งสามารถนำไปใช้ในการอ้างอิงเพื่อเป็นหลักในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้

ในส่วนหัวข้อของทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้จะมีความสอดคล้องกับพื้นฐานทางด้านจิตวิทยา ซึ่งมีแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้แตกต่างกันออกไปในแต่ละกลุ่ม โดยแนวคิดของนักจิตวิทยาที่เกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้มี 4 กลุ่มใหญ่ๆ ด้วยกัน ดังนี้

⁷⁰ From *PROBATION & PAROLE : THEORY & PRACTICE*. (p. 299), By Abadinsky Howard. 1997, New Jersey : Prentice Hall PTR.

(1) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism)

นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้มีความเชื่อว่าปัจจัยหลักที่มีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์นั้นน่าจะมาจากสิ่งเร้าภายใน สภาพแวดล้อมนั้นคือ ถ้าครูสามารถจัดสิ่งเร้าในสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสมแล้วก็จะสามารถทำให้เด็กเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงที่มักเป็นที่กล่าวถึงในกลุ่มนี้ได้แก่ วัตสัน (Watson) กายเย่ (Gagne) สกินเนอร์ (Skinner) พาฟลอฟ (Pavlov) ธอร์นดิค (Thorndike) กัททรี (Guthrie)

(2) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มปัญญานิยม (Cognitivism)

นักจิตวิทยาในกลุ่มปัญญานิยมให้ความสนใจในการศึกษาปัจจัยภายในตัวบุคคลที่เรียกว่า โครงสร้างทางปัญญา (cognitive structure) ที่มีผลต่อความจำ การรับรู้และการแก้ปัญหาของบุคคล และมีความเชื่อว่าการกระทำต่างๆ ของบุคคลนั้นเกิดขึ้นจากตัวบุคคลนั่นเองไม่ใช่เกิดจากเงื่อนไข และสภาพแวดล้อมที่จะทำให้บุคคลเรียนรู้ได้ ดังนั้นจะต้องเป็นสภาพแวดล้อมที่บุคคลได้รับรู้และมีความหมายต่อบุคคลเท่านั้น อีกทั้งสิ่งใดที่บุคคลได้เรียนรู้มาก่อนจะมีผลต่อการเรียนรู้ในปัจจุบัน นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้ที่นิยมกล่าวถึงได้แก่ เกสทอลต์ (Gestalt) วิลเลียม เจม (William James) จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) เอดเวิร์ด โทลแมน (Edward Tolman) พียาเจต์ (Piaget) บรูเนอร์ (Bruner)

(3) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism)

นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้คำนึงถึงความเป็นคนของคน มองธรรมชาติของมนุษย์ในลักษณะที่ว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมกับความดี มนุษย์เป็นผู้อิสระสามารถนำตนเองและพึ่งตนเองได้ เป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ทำประโยชน์ให้สังคม มีอิสระที่จะเลือกทำสิ่งต่างๆ ยึดการเรียนรู้จากแรงจูงใจเป็นหลัก สนใจในลักษณะเฉพาะซึ่งเป็นลักษณะของปัจเจกบุคคลโดยเน้นสิ่งที่เรียกว่าตัวตน (self) ตลอดจนความมีอิสรภาพการที่ บุคคลได้มีโอกาสเลือกการกำหนดด้วยตนเอง (self-determinism) และการเจริญงอกงามส่วนตน (growth) นักจิตวิทยาที่สำคัญในกลุ่มนี้ได้แก่ โรเจอร์ (Rogers) มาสโลว์ (Maslow)

(4) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มสร้างสรรค์สร้างองค์ความรู้ด้วยปัญญา (Constructivism)

แนวคิดนี้มีรากฐานมาจากปรัชญา Constructivism ที่เชื่อว่าความรู้เดิมมีส่วนเกี่ยวข้องกับและเสริมสร้างความเข้าใจของผู้เรียน โดยมองว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในผู้เรียน ผู้เรียนเป็นผู้สร้าง (Construct) ความรู้จากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่พบเห็นกับความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิมกล่าวคือ ผู้เรียนใช้ความรู้เดิมของตนทำนายเหตุการณ์ได้ถูกต้อง จะทำให้โครงสร้างทางปัญญาของเขาคงเดิมและมั่นคงมากยิ่งขึ้น แต่ถ้าการคาดคะเนไม่ถูกต้อง ผู้เรียนจะประหลาดใจ สงสัย และคับข้องใจหรือที่เพียเจต์กล่าวว่าเกิดภาวะไม่สมดุล (disequilibrium) เมื่อเกิดความขัดแย้ง ผู้เรียนมีทางเลือก 3 ทางคือ 1) ไม่สนใจที่จะทำความเข้าใจ 2) ปรับความคิดให้เป็นไปตามโครงสร้าง

ทางปัญญาตามประสบการณ์ 3) ปฏิเสธและไม่ปรับโครงสร้างทางปัญญาตามประสบการณ์ นักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงที่สุดในกลุ่มนี้คือ ไวกอตสกี (Vygotsky)⁷¹

การปรับพฤติกรรมคือ การนำเอาแนวคิดจากทฤษฎีการเรียนรู้มาประยุกต์ใช้อย่างเป็นระบบ เพื่อช่วยเพิ่มศักยภาพ ความสามารถ ความเป็นตัวของตัวเองและเพิ่มความสามารถในการควบคุมตนเองของบุคคล การปรับพฤติกรรมนั้นสามารถทำได้ 2 ทางคือ บุคคลปรับพฤติกรรมของตนเองและบุคคลถูกผู้อื่นปรับพฤติกรรมทั้ง 2 วิธีนี้ใช้หลักและกระบวนการเดียวกัน เพียงแต่ว่าวิธีการแรกนั้นบุคคลจะเป็นผู้ดำเนินการตามขั้นตอนด้วยตนเองทั้งหมด ในขณะที่วิธีการที่สอง

บุคคลอื่นจะเป็นผู้ดำเนินการตามขั้นตอนการปรับพฤติกรรมให้ แต่ถ้ากรณีที่บุคคลยังไม่สามารถดำเนินการปรับพฤติกรรมได้ด้วยตนเองนั้น อาจจะมีบุคคลภายนอกมาช่วยได้ จนกระทั่งเขาสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง

บุคคลต่างๆ ในสังคม มีอิทธิพลต่อการควบคุมและปรับพฤติกรรมของคนเราอยู่ตลอดเวลา เท่ากับว่าวิธีการปรับพฤติกรรมนั้นมีใช้สิ่งใหม่เลย และเมื่อเป็นเช่นนี้การปรับพฤติกรรมไม่น่าที่จะได้ผล เพราะถ้าพิจารณาให้ดีจะพบว่าปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมก็ยังคงมีอยู่

ความจริงแล้วถ้าลองวิเคราะห์ดูจะพบว่าเหตุที่ทำให้สังคมปัจจุบันไม่ได้ผล เพราะว่าการปรับพฤติกรรมในสังคมนั้นเป็นการปรับอย่างไม่เป็นระบบ ผู้ดำเนินการปรับไม่รู้ว่าจะปรับอะไร เช่นต้องการให้บุคคลนั้นเป็นคนดีมีวินัย ชื่อสัตย์ สิ่งเหล่านี้จัดได้ว่าเป็นเป้าหมายที่หละหลวมมาก เพราะไม่รู้ว่าจะถึงเป้าหมายได้อย่างไรเหมือนกับคนใดใครสักคนหนึ่งไปพบกันที่สวนลุมพินี คงจะไม่มีโอกาสเจอกันอย่างแน่นอนถ้าไม่มีการกำหนดว่าพบกันที่ประตูด้านใดของสวนลุมพินี นอกจากนี้วิธีการดำเนินการปรับพฤติกรรมในสังคมยังคงทำไม่สม่ำเสมอ นั่นคือบางครั้งก็ทำ บางครั้งก็ไม่ทำ บุคคลที่แสดงพฤติกรรมจึงเกิดความคิดสับสนไม่รู้ว่าควรจะทำตัวอย่างไรดี ซึ่งแน่นอนถ้าสามารถจัดให้เป็นระบบได้และทำได้อย่างสม่ำเสมอ ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ก็จะหมดไป

การปรับพฤติกรรมเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ได้มีการทดลองและพิสูจน์มาแล้วว่าได้ผล ไม่ว่าจะใช้กับเด็กปกติหรือไม่ปกติ เด็กหรือผู้ใหญ่ เนื่องจากทุกวิธีการของการปรับพฤติกรรมได้ผ่านขั้นตอนและวิธีการวิจัยมาเป็นช่วงระยะเวลาอันยาวนาน ผลที่ได้จากการวิจัยเป็นข้อพิสูจน์ได้คือว่า วิธีการปรับพฤติกรรมนับว่าเป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้ได้ผลในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล

⁷¹ ทฤษฎีการเรียนรู้. สืบค้น 30 มิถุนายน 2557, จาก <http://th.wikipedia.org/wiki/>

2.4.3.6 ทฤษฎีเด็ดขาด (Absolute Theory)

ทฤษฎีเด็ดขาด หมายถึงทฤษฎีที่อ้างว่าเป็นทฤษฎีที่ถูกต้อง โดยไม่คำนึงถึงกาลเทศะหรือพฤติกรรมแวดล้อมใด ๆ ทั้งสิ้น กล่าวคือเป็นทฤษฎีที่ยืนยันว่าตัวเองถูกต้อง ไม่ว่าจะนำไปใช้ในสถานการณ์ใดเมื่อใด หรือจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นทฤษฎีที่ใช้ได้เสมอไป และใช้ได้ตลอดไป

ในส่วนของจุดประสงค์การลงโทษนั้น ทฤษฎีเด็ดขาดถือว่าการที่กฎหมายอาญาบัญญัติให้ลงโทษผู้กระทำความผิดนั้น ก็เพราะเหตุที่ได้มีการกระทำความผิดขึ้นอย่างเดียว ถือว่าการลงโทษเป็นการตอบแทนการกระทำความผิด การลงโทษจะหนักหรือเบา ย่อมต้องแล้วแต่ความชั่วของผู้กระทำความผิดซึ่งปรากฏในการกระทำความผิดนั้นๆ การลงโทษจึงเหมือนเป็นการใช้บาปที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำไป ซึ่งมีผู้ให้ความเห็นแนวเดียวกันนี้

คันท (Kant) สำหรับคันทเห็นว่าการลงโทษเป็นสิ่งจำเป็นในทางความรู้สึกผิดชอบ โทษเป็นการตอบแทนความยุติธรรมที่ถูกประทุษร้าย

เฮเกิล (Hegel) เฮเกิลเห็นว่า การกระทำความผิดอาญาเป็นการปฏิเสธกฎหมาย ฉะนั้นจึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องตอบแทนต่อผู้ปฏิเสธกฎหมายด้วยการลงโทษ

สตาล (Stahl) สตาลเป็นผู้นับถือศาสนาโดนเคร็งครัด จึงมีความเห็นว่า จุดประสงค์ในการลงโทษก็คือ เพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อบังคับของพระเจ้า

ในทางปฏิบัตินั้นหากจะนำทฤษฎีเด็ดขาดมาใช้ ก็จะต้องลงโทษให้เป็นการตอบแทนแก่แก่นการกระทำความผิด ซึ่งหมายความว่าจะต้องลงโทษให้ได้สัดส่วนกับผลร้ายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิด กล่าวคือ ถ้าก่อให้เกิดผลร้ายแรงมากก็ต้องลงโทษหนักมาก ความคิดที่จะให้การลงโทษเป็นการตอบแทนแก่แก่นนั้นมียุติในประมวลกฎหมายอาญาเหมือนกัน ตัวอย่างเช่น ถ้าประมาททำให้เขาถึงตายถึงโทษแรง แต่ถ้าทำให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจโดยประมาทก็เป็นความผิดลหุโทษเท่านั้น ซึ่งเป็นการตอบแทนแก่แก่นการกระทำความผิดโดยแท้

2.4.3.7 ทฤษฎีสัมพัทธ์ (Relative Theory)

ทฤษฎีนี้ถือว่าทุกอย่างในโลกนี้ไม่เด็ดขาด ทฤษฎีนี้ย่อมถูกต้องต่อเมื่อคำนึงถึงกาลเทศะและพฤติกรรมแวดล้อมต่างๆ ส่วนจุดประสงค์ของการลงโทษตามทฤษฎีนี้ไม่ได้พิจารณาในแง่การกระทำความผิด แต่ได้พิจารณาในแง่ที่ว่าควรลงโทษอย่างไรจึงจะเกิดประโยชน์ และโดยเหตุนี้การลงโทษจะต้องคำนึงถึงตัวผู้กระทำความผิดกับเพื่อนมนุษย์อื่นๆ โทษนั้นควรจะมีผลเป็นการกระทำให้ผู้กระทำความผิดหวาดกลัว ทำให้ผู้กระทำความผิดกลับตนเป็นคนดี หรือทำให้สังคมปลอดภัยจากการกระทำความผิด ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันขัดขวางมิให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นอีก การที่จะป้องกันขัดขวางการกระทำความผิดนั้นมีอยู่ 2 ประการคือ

1. ให้มีผลเป็นการป้องกันบุคคลทั่วไป (General Prevention) คือการลงโทษต้องเป็นการป้องกันมิให้บุคคลทุกๆ คนกระทำความผิด หมายความว่า จะต้องลงโทษเพื่อไม่ให้บุคคลทุกๆ คนหวนกลับมาไม่กล้ากระทำความผิดอย่างเดียวกันขึ้นอีก หรือจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ จะต้องลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อให้เป็นแบบอย่างซึ่งบังคับจิตใจบุคคลทุกๆ ไป ที่คิดจะกระทำความผิดอย่างเดียวกันให้งดเว้นความคิดนั้น ๆ เสีย

2. ให้มีผลเป็นการป้องกันผู้กระทำผิดนั่นเอง (Special Prevention) การลงโทษเป็นการป้องกันผู้กระทำผิดไม่ให้กระทำความผิดขึ้นอีก เพราะการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว การลงโทษจึงควรเป็นการป้องกันมิให้ผู้กระทำผิดกล้ากระทำความผิดขึ้นอีก โดยต้องแยกผู้กระทำผิดออกเป็น 2 ประเภท (1) ผู้กระทำผิดโดยโอกาส คือ ได้กระทำความผิดเพราะสิ่งรบเร้าภายนอก ผู้กระทำผิดโดยโอกาสนี้ถ้าลงโทษให้หวนกลับมาก็สามารถกลับเป็นคนดีได้ (2) ผู้กระทำผิดเสมอ คือ ซึ่งแยกเป็นผู้ที่สามารถกลับตัวได้จำพวกหนึ่ง ต้องลงโทษในทางที่จะให้กลับตนเป็นคนดี และพวกหนึ่งไม่สามารถกลับตัวได้ พวกนี้ต้องแยกไปจากสังคม ทฤษฎีการลงโทษที่เป็นการป้องกันพิเศษนั้นยังแยกได้อีก 3 ทฤษฎี

(1) ทฤษฎีที่ว่าด้วยการลงโทษควรจะเป็นการกระทำให้หวนกลับมา เจ้าของทฤษฎีนี้คือ โกรลมัน (Grolmann) มีความเห็นว่า การลงโทษควรจะทำให้ผู้กระทำผิดหวนกลับมาไม่กล้ากระทำความผิดอีก

(2) ทฤษฎีที่ว่าด้วยการลงโทษควรจะเป็นการกระทำให้ผู้กระทำผิดกลับตนเป็นคนดี เจ้าของทฤษฎีคือ เรแดร์ (Raeder) มีความเห็นว่า จะต้องลงโทษเพื่อให้ผู้กระทำผิดกลับตนเป็นคนดี และเป็นผู้ที่เหมาะสมที่จะกลับเข้าสู่สังคมอย่างเดิม

(3) ทฤษฎีที่ว่าด้วยการลงโทษควรจะเป็นการทำให้สังคมปลอดภัย ทั้งนี้หมายความว่า การลงโทษเป็นการทำให้สังคมพ้นจากภัยอันตรายอันจะถึงบังเกิดจากการกระทำความผิดของผู้กระทำผิดซ้ำอีกในเวลาภายหลัง⁷²

ตามความเห็นของศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย เห็นว่า คุณพินิจในการลงโทษผู้กระทำผิด จะต้องเอาทฤษฎีเด็ดขาด และทฤษฎีสัมผัสมาใช้ประกอบกันซึ่งจะต้องตั้งต้นด้วยทฤษฎีเด็ดขาด คือ การลงโทษเป็นการตอบแทนการกระทำความผิด และศาลจะต้องลงโทษหนักเบาให้ได้ สัดส่วนกับความชั่วของผู้กระทำผิด กล่าวคือ ถ้ามีความชั่วมากก็ควรลงโทษหนักมาก ในขณะที่เดียวกันการลงโทษจะบรรลุวัตถุประสงค์ของการลงโทษตามทฤษฎีสัมผัสหรือไม่นั้น เป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นลำดับสอง เพราะการที่กฎหมายได้มีการกำหนดให้มีโทษทางอาญาขึ้น ก็เพื่อให้

⁷² จาก *กฎหมายอาญา ภาค 1* (น.250-253), โดย หยุด แสงอุทัย, 2547, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ผู้กระทำผิดเองได้สำนึกตนว่าได้กระทำความชั่ว และเป็นกรณีผู้กระทำผิดควรจะรู้สึกเสียใจสำนึกผิดเอง และผู้ใดมีความชั่วมากก็ต้องรับโทษมากเป็นธรรมดา ด้วยเหตุนี้การลงโทษจึงต้องเหมาะสมกับตัวผู้กระทำผิดเป็นคณาๆ ไป เพราะผู้กระทำผิดด้วยกันอาจมีบางคนมีความชั่วน้อย เช่น ไม่เคยกระทำผิดมาก่อนเลย แต่ถูกผู้ร้ายชักจูงไปช่วยบางคนมีความชั่วมาก เพราะเป็นหัวหน้าชักชวนให้ผู้อื่นกระทำผิดเป็นต้น คนที่มีความชั่วน้อยศาลก็ลงโทษน้อย ส่วนคนที่มีความชั่วมากศาลก็ลงโทษมาก ทั้งนี้ตามหลักที่ว่าจะต้องลงโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิดเป็นคณาๆ ไป (Individualization of punishment)

2.4.4 วัตถุประสงค์การบังคับโทษจำคุก

วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุกจะไม่เหมือนกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่มุ่งเน้นที่จะลงโทษเพื่อให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล แต่วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุกที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตลอดทั้งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มากขึ้น มุ่งเน้นที่จะเปลี่ยนบ่าบัดฟื้นฟูหรือแก้ไขพฤติกรรมของบุคคลที่บกพร่องในเรื่องต่างๆ ซึ่งวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุกมีดังนี้⁷³

1. เพื่อให้ดำรงชีวิตได้ในอนาคตโดยปราศจากการกระทำความผิดและมีความรับผิดชอบต่อสังคม

2. เพื่อเป็นการคุ้มครองสังคม

1. เพื่อให้ดำรงชีวิตได้ในอนาคตโดยปราศจากการกระทำความผิดและมีความรับผิดชอบต่อสังคม วัตถุประสงค์ในข้อนี้มุ่งเน้นถึงการดำรงชีวิตในอนาคตโดยปราศจากการกระทำความผิดและมีความรับผิดชอบต่อสังคม ในหลายประเทศใน โลกไม่ว่าจะเป็น ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ต่างก็มีกฎหมายหรือแนวนโยบายในการลงโทษจำคุกที่จะต้องหลีกเลี่ยงผลเสียหายกับบุคคลในการบังคับโทษจำคุกคือ ต้องไม่ทำลายบุคลิกภาพของคนปกติและต้องสอดคล้องกับหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ หากการจำคุกทำลายบุคลิกภาพของบุคคลการฟื้นฟูก็จะไม่ได้ผล สุดท้ายสังคมก็จะได้รับความเสียหายต่อไป

การลงโทษอย่างมีเหตุผลที่เป็นภาวะวิสัยย่อมที่จะไม่ลงโทษเพียงเพราะมีการกระทำความผิดขึ้นเท่านั้น เพราะสิ่งใดเกิดขึ้นแล้วย่อมไม่อาจแก้ไขกลับเป็นดังเดิมได้ แต่การลงโทษที่คำนึงถึงอนาคตหรือมองไปข้างหน้าเพื่อให้ผู้กระทำความผิดเองและผู้ที่เกี่ยวข้องเห็นว่าผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษจะไม่กระทำความผิดขึ้นอีก มีหลักเกณฑ์พื้นฐานการบังคับโทษที่ต้องนำมาใช้คือ

- 1.1 หลักความใกล้เคียงของชีวิตในเรือนจำและนอกเรือนจำ กล่าวคือ รัฐจะต้องบริหารจัดการสิ่งต่างๆ ให้การดำเนินชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำมีความใกล้เคียงกับการใช้ชีวิตของ

⁷³ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก (น.39) เล่มเดิม.

บุคคลภายนอกเรือนจำให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อที่จะไม่ทำให้ผู้ต้องโทษเสียบุคลิกภาพ และไม่สามารถกลับคืนสู่สังคมได้

1.2 หลักการหลีกเลี่ยงผลเสียจากการบังคับโทษ หมายความว่า มาตรการหรือกลไกต่างๆ ในการลงโทษและการบังคับโทษต้องหลีกเลี่ยงผลเสียจากการบังคับโทษอันจะเป็นการทำลายบุคลิกลักษณะของความเป็นมนุษย์ไป เช่น การตัดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารภายนอกคุก การลงโทษด้วยวิธีทารุณโหดร้าย เป็นต้น หรือการทำให้ผู้ต้องขังรู้สึกว่าคุณค่าหรือด้อยกว่าหรือตกต่ำกว่าคนอื่น

1.3 พยายามที่จะหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้ประสบกับสิ่งที่ทำลายคุณลักษณะประจำตัวของคนๆ นั้น กล่าวคือ เมื่อผู้กระทำความผิดถูกจำคุกในเรือนจำข้อมที่จะเสื่อมเสียฐานะและชื่อเสียงในสายตาคนทั่วไป ทำให้โอกาสกลับตัวเป็นคนดีน้อยลง ประกอบกับผู้ได้รับโทษจำคุกครั้งแรกหรือความผิดเล็กๆ น้อยๆ ต้องมาอยู่ปะปนกับผู้กระทำความผิดที่เป็นอาชญากรมืออาชีพ ซึ่งมีอิทธิพลครอบงำบุคคลอื่นได้ง่าย ทำให้ผู้ที่มีโอกาสกลับตัวหมด โอกาสที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขพฤติกรรมซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมส่วนใหญ่ไม่ปรารถนา

การบังคับโทษจำคุกต้องพยายามมุ่งยกระดับสามัญสำนึกและพฤติกรรมที่ตกต่ำของผู้กระทำความผิดให้อยู่ในระดับคนปกติได้ โดยหลักการที่ว่ามนุษย์เป็นประติมากรรมที่ธรรมชาติสร้างขึ้นเป็นพิเศษสามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และพัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและพฤติกรรมนิสัยได้ จึงต้องมีการส่งเสริมคุณค่าในบุคคล ส่งเสริมความสามารถของบุคคลซึ่งการบำบัดแก้ไขนักโทษแต่ละคนจะไม่เหมือนกัน แต่จะต้องมีการวิเคราะห์หาสาเหตุและวางแผนบังคับโทษเป็นรายๆ ไป เพื่อให้ผลสุดท้ายเมื่อนักโทษพ้นโทษแล้วจะไม่กระทำความผิดซ้ำอีก

1. เพื่อเป็นการคุ้มครองสังคม การบังคับโทษที่มุ่งคุ้มครองสังคมเป็นภารกิจเดียวกับภารกิจของกฎหมายอาญา เมื่อเป็นที่แน่ชัดแล้วโดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิดและศาลพิพากษาลงโทษจำคุกแล้ว ส่วนของการบังคับโทษก็จะจำกัดเสรีภาพของบุคคลนั้นเพื่อเข้าสู่มาตรการแก้ไขรูปแบบต่างๆ ตามระยะเวลาที่สมควร โดยพิจารณาจากปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวกับความบกพร่องของนักโทษเป็นรายๆ ไป เพื่อให้เป็นไปตามแผนบังคับโทษ เมื่อบำบัดรักษาให้เป็นปกติแล้วจึงปล่อยบุคคลนั้นกลับเข้าสู่สังคม กล่าวอีกนัยหนึ่งคือเมื่อภารกิจของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากลับกรองนำคนที่กระทำผิดเข้ารับโทษจำคุก ภารกิจของการบังคับโทษก็คือการแก้ไขพฤติกรรมชั่วของคนที่ทำผิดกฎหมายอาญาให้เป็นคนดีของสังคม

การแก้ไขผู้กระทำความผิดในปัจจุบันแม้จะเป็นแนวทางที่ยอมรับกัน ในวงการ ราชทัณฑ์ทั่วไป แต่ก็ยังเป็นที่ยังสงสัยว่าจะได้รับผลตามวัตถุประสงค์เพียงไร เพราะการแก้ไขมี อุปสรรคหลายประการ กล่าวคือ⁷⁴

1. ผู้กระทำความผิดสูญเสียบุคลิกภาพไปแล้ว โดยถูกหล่อหลอมและขัดเกลาให้มี บุคลิกลักษณะเช่นนั้นมาเป็นเวลานาน แต่ใช้เวลาในเรือนจำไม่นานการที่จะแก้ไขฟื้นฟูคืนจิตสำนึก ที่ติดกลับมาและปรับตัวเข้ากับสังคมเป็นไปได้ยาก

2. การลงโทษเพื่อการแก้ไขนั้น ขัดกับความรูสึกของคนในสังคมว่าผู้กระทำความผิด ไม่ควรได้รับการปฏิบัติที่ดีกว่าคนทั่วไป ซึ่งเป็นไปตามหลักของเบนเทม (Bentham) ที่ว่า “หลักการ ได้รับประโยชน์ที่น้อยกว่า” (Principle of less eligibility) เพราะคนทั่วไปจะเห็นว่าเป็นการไม่เป็น ธรรมที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับประโยชน์มากกว่าคนทั่วไป เช่น ผู้กระทำความผิดได้รับการอบรม แก้ไขฝึกวิชาชีพ สวัสดิการ อาหาร ที่อยู่อาศัย ตลอดจนการจัดการศึกษา ในขณะที่คนทั่วไปใน สังคมจำนวนมากที่ไม่ได้รับบริการดังกล่าว ความรูสึกของคนทั่วไปจะขัดแย้งกับหลักของการแก้ไข ฟื้นฟู

3. การแก้ไขฟื้นฟูเหมาะสมสำหรับผู้กระทำความผิดบางประเภทเท่านั้น เช่น ผู้กระทำความผิดครั้งแรกที่กระทำความผิดเพราะอารมณ์ชั่ววูบหรือพลังพลาด หรือกระทำเพราะความ จำเป็น การแก้ไขฟื้นฟูไม่ทำให้กระทำผิดซ้ำยอมสำเร็จได้โดยง่าย แต่ผู้ที่เคยกระทำความผิดและถูก ลงโทษมาหลายครั้งแล้ว หรืออาชญากรมีอาชีพหรือพวกทำผิดติดนิสัย โอกาสแก้ไขฟื้นฟูตัวยอม เป็นไปได้ยาก ดังนั้นการแก้ไขฟื้นฟูจึงไม่สามารถทำให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวได้ทุกกรณีไป⁷⁵

2.5 หลักการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล (Individualization)⁷⁶

การลงโทษให้เหมาะสมกับความผิดและตัวผู้กระทำความผิด มีแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐาน ที่ว่าการที่มนุษย์แต่ละคนกระทำผิดนั้น ย่อมเนื่องมาจากบุคลิกลักษณะอุปนิสัยของผู้กระทำความผิดและ พฤติการณ์ภายนอก เช่น สิ่งแวดล้อมรอบตัวผู้กระทำความผิด ซึ่งอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมถือเป็นปัจจัย หนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจของบุคคลในการที่จะกระทำความผิด ฉะนั้นบุคคลจึงต้องปรับ บุคลิกลักษณะของตนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมอยู่เสมอ เพราะบุคลิกลักษณะกับสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่

⁷⁴ จาก *หลักทัณฑ์วิทยา* (น.30 - 31), โดย นันทิ จิตสว่าง (อ้างถึงในกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก, โดย ชานี วรภัทร์, น. 42).

⁷⁵ แหล่งเดิม.

⁷⁶ From *The Individualization of Punishment Criminology, Law Enforcement and Social Problem* (p. 177-179), by Raymond Saleilles, 1986, Publication No.15 : Patterson Smith Reprint Series.

ความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันตลอดเวลา แต่ละบุคคลแต่ละคนย่อมไม่สามารถปรับตนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมหรือสถานการณ์ (Situation) ต่างๆ ได้เหมือนกัน เพราะบุคคลแต่ละคนต่างมีบุคลิกลักษณะหรือส่วนที่ประกอบเข้าเป็นบุคลิกลักษณะแตกต่างกันไป ดังนั้นแบบแห่งความประพฤติของบุคคล (Pattern of Behavior) ย่อมมีลักษณะแตกต่างกันไปด้วย ซึ่งอาจเป็นไปได้ในทางเข้ากับสังคมและเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม นักจิตวิทยาจึงเชื่อว่าลักษณะของความประพฤติอันเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคมมีปรากฏอยู่ในตัวบุคคลทุกคน ซึ่งหมายความว่าบุคคลทุกคนมีความเอนเอียงไปในทางประกอบอาชญากรรม (Tendency Towards Crime)⁷⁷ ด้วยกันทั้งสิ้น

การลงโทษตามหลักการนี้ จะต้องมีการกำหนดโทษให้เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิด (Punishment to Fit the Criminal) โดยพิจารณาถึงความจริงที่ว่ามนุษย์แต่ละคนมีความสามารถไม่เท่าเทียมกันในการรับผิดชอบ ทั้งยังมีบุคคลหลายประเภทที่ควรจะได้รับ การลดโทษหรือไม่ต้องรับโทษเลย การลงโทษตามแนวคิดนี้มุ่งเน้นที่ตัวผู้กระทำความผิดโดยตรง หากได้ต้องการให้มีผลถึงบุคคลอื่นไม่ โดยมุ่งที่จะปรับปรุงแก้ไขอบรมบ่มนิสัยของผู้กระทำความผิด ให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับตนเป็นพลเมืองดีและกลับคืนสู่สังคมได้ เพราะการลงโทษโดยการทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับความยากลำบาก หรือได้รับผลร้ายนั้น ในบางกรณีไม่เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดและไม่สามารถทำให้ผู้กระทำความผิดประพฤติตัวดีขึ้นได้ ซึ่งการที่จะทำได้ข้อมูลของผู้กระทำความผิดที่เพียงพอ นั้นหน่วยงานของกระบวนการยุติธรรมจะต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้กระทำความผิด

สิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจของบุคคลให้กระทำความผิด โดยสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจของบุคคลให้กระทำความผิด ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะมีความผิดที่จะกระทำอยู่ก่อนแล้วหรือไม่ก็ตาม ซึ่งที่ถูกต้องแล้วมนุษย์จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายและปฏิบัติตนให้ถูกกฎหมาย อนึ่งการตัดสินใจของบุคคลจะขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย อย่างเช่น สังคม จิตวิทยา วิทยาศาสตร์ เป็นต้น และการตัดสินใจของบุคคลซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล โดยสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่มากระตุ้นให้คนกระทำความผิด ดังนั้นการกระทำความผิดของบุคคลจึงมีสิ่งแวดล้อมเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น บุคคลที่พักอาศัยอยู่ในชุมชนแออัด หรือพบเห็นการกระทำความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์สินอยู่เป็นประจำจนเกิดความเคยชิน ทำให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบอาชญากรขึ้น โดยได้ลงมือกระทำความผิดเช่นนั้นบ้าง เป็นต้น ประกอบกับอิสระและเสรีภาพเป็นสิ่งสำคัญและมีอยู่ในการกระทำของบุคคลทุกคนนั้น บุคคลจะเลือกกระทำความผิดหรือไม่จึงขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของตนเองเป็นสำคัญ

หลักการของการใช้มาตรการบังคับทางอาญาที่เป็นเสรีนิยมและสอดคล้องกับหลักนิติธรรม ตามรัฐธรรมนูญผู้ถูกบังคับโทษจะต้องเป็น “ประธานของการบังคับโทษ” เสมอ แม้บุคคล

⁷⁷ อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา (น. 204). เล่มเดิม.

นั้นกระบวนการยุติธรรมจะได้พิสูจน์แล้วว่ามีความผิด แต่ผู้กระทำความผิดก็เป็น “มนุษย์” ย่อมต้องเป็นประธานของการบังคับโทษ ซึ่งถือเป็นหลักประกันการถูกบังคับโทษตามกฎหมายและตามหลักรัฐธรรมนูญ เหตุผลในการบังคับโทษจึงต้องมีความเป็นภาวะวิสัยอย่างมาก และตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลัก “ประชาธิปไตย” ที่ให้ความเสมอภาค โปร่งใส ตรวจสอบได้ อันกระทำเพื่อประโยชน์สังคมเป็นสำคัญ “หลักการพิจารณาคดีและบังคับโทษที่เหมาะสมกับบุคคล” (Individualization of punishment) เป็นสมการความสัมพันธ์ที่เหมาะสมของการกำหนดโทษที่จะใช้กับผู้กระทำความผิดกับความผิดอาญาที่เกิดขึ้นที่ถูกต้องเหมาะสมกับคนๆ นั้น เป็นเรื่องที่แสดงและยืนยันว่าผู้กระทำความผิดเป็น “ประธานของการบังคับโทษ” เพราะวัตถุประสงค์ของการถูกบังคับโทษคือ ตัวผู้กระทำความผิด ตัวผู้กระทำความผิดมีความสำคัญต่อการป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำอีก จึงเป็นเรื่องของการมุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขตัวบุคคลผู้กระทำความผิดเป็นหลักการกำหนดโทษ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องรู้และเข้าใจผู้กระทำความผิดอย่างลึกซึ้ง⁷⁸

สภาพพฤติกรรมแห่งคดี ประวัติการกระทำความผิด อายุ สุขภาพทางกายและภาวะแห่งจิต ประวัติการศึกษาและครอบครัว สิ่งแวดล้อม ภูมิหลัง ประวัติการทำงาน สถานภาพทางการเงิน นิสัย ภาวะแห่งจิตและความประพฤติเป็นอาชญา บังคับอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น เหตุอันกันควรปราณี โดยตามความจริงที่ว่ามนุษย์แต่ละคนมีความสามารถและความรับผิดชอบที่ไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งบุคคลลักษณะนิสัยแสดงออกทางพฤติกรรมภายนอก จึงต้องมุ่งเน้นที่ตัวผู้กระทำความผิดโดยตรงเพื่อการปรับปรุงแก้ไขบุคลิกนิสัย (Character Building) ผู้กระทำความผิดให้สามารถกลับตนเป็นพลเมืองดีและสามารถอยู่ได้ในสังคม ผู้กระทำความผิดจึงเป็นประธานของการบังคับโทษในหลักการนี้⁷⁹

ดังนั้น ข้อเท็จจริง 2 ส่วนที่สำคัญในการพิจารณาพิพากษาในการบังคับโทษคือ

1. ข้อเท็จจริงที่เป็นพฤติกรรมของการกระทำความผิด
2. ข้อเท็จจริงที่เป็นส่วนบุคคล กล่าวคือ ความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติเป็นอาชญาของผู้ต้องหา

ทั้ง 2 ข้อนี้จะนำไปสู่การพิจารณาในการกำหนดโทษ และการบังคับโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล เพราะถือว่ามีความสำคัญต่อการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิดและเป็นการป้องกันสังคมจากอาชญากรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอีกด้วย

กระบวนการยุติธรรมในปัจจุบันยังประสบกับปัญหาในเรื่องการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับความผิดและตัวผู้กระทำความผิด ซึ่งในหลักความจริงยังไม่มีหลักการลงโทษให้มี

⁷⁸ จาก หลักกฎหมายมาตรการบังคับทางอาญา (น. 64-65), โดย ธาณี วรภัทร์, 2557, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

⁷⁹ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก (น. 46). เล่มเดิม.

ความเหมาะสมกับตัวบุคคลโดยกฎหมาย เนื่องจากกฎหมายสามารถใช้บังคับแตกต่างกันไปตามประเภทของคดี ซึ่งกฎหมายไม่สามารถที่จะรับรองลักษณะเฉพาะของแต่ละคดีได้ ซึ่งหลักการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวบุคคลโดยกฎหมายนั้น จะพิจารณาเมื่อมีเหตุสำหรับบรรเทาโทษหรือเหตุเพิ่มโทษ โดยอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างความผิดว่าเป็นความผิดที่ร้ายแรงหรือไม่และระดับของความรับผิดชอบ ดังนั้นหลักการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวบุคคลที่อาศัยความรับผิดชอบ จึงเป็นการกลับไปสู่หลักของสำนักนิโคลาสสิก ซึ่งเป็นการใช้หลักการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคลที่ไม่ถูกต้อง เพราะการนำกฎหมายมาใช้จะต้องยอมรับถึงเหตุบรรเทาโทษ กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น จะต้องนำบุคลิกลักษณะของผู้กระทำความผิดมาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาด้วย เพื่อให้การกำหนดโทษเกิดความเป็นธรรมต่อตัวผู้กระทำความผิด⁸⁰ ซึ่งในชั้นสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น กฎหมายได้กำหนดให้พนักงานสอบสวน⁸¹เป็นผู้มีอำนาจในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง ซึ่งการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนกระทำไปเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นถึงความผิดนั้น พนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ที่เป็นโทษหรือเอาผิดผู้กระทำความผิดอย่างเดียวนั้นไม่ได้ พนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นผลดีหรือเป็นประโยชน์กับผู้กระทำความผิดด้วย ด้วยเหตุที่ว่าคดีอาญาเป็นเรื่องของการพิสูจน์และตัดสินด้วยความจริง และการที่วินิจฉัยว่าสิ่งใดจริงหรือไม่ จะต้องฟังความจากทุกฝ่าย ซึ่งในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 ได้บัญญัติไว้ว่า “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา” การสอบสวนของเจ้าพนักงานจึงเป็นการค้นหาความจริงที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้ต้องหาและการกระทำของผู้ต้องหาด้วย⁸² การสอบสวนเป็นการค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหาและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา การสอบสวนจึงเป็นการตรวจสอบความจริงในชั้นนี้พยานหลักฐานที่ต้องรวบรวมมี 3 ชนิดคือ

⁸⁰ จาก ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดเพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหบัณฑิต) (น.29), โดย พรชิตา เอี่ยมศิลา, 2549, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

⁸¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6) บัญญัติว่า “พนักงานสอบสวน” หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน

⁸² จาก กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (น. 450), โดย คณิต ฌ นคร, 2555, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

1. พยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายหรือยันกับผู้ต้องหา
2. พยานหลักฐานที่เป็นผลดีหรือเป็นประโยชน์กับผู้ต้องหา
3. พยานหลักฐานที่เป็นเหตุบรรเทาโทษหรือเพิ่มโทษ

การรวบรวมพยานของพนักงานสอบสวนดังกล่าวจะทำให้ทราบถึงความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติเป็นอาชญาของผู้ต้องหา แต่ทั้งนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138⁸³ ได้มีการกำหนดไว้ถึงหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องแจ้งข้อความทุกข้อที่ได้มาอันเกี่ยวกับความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติเป็นอาชญาให้ผู้ต้องหาทราบด้วย จะเห็นได้ว่ากฎหมายได้มีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนถึงหน้าที่และขอบเขตการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ซึ่งพนักงานสอบสวนจะต้องสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด ในกรณี que ผู้ต้องหาไม่มีความผิดหรือได้รับการยกเว้นโทษด้วย มิใช่มุ่งแต่จะค้นหาพยานหลักฐานที่พิสูจน์ให้เห็นถึงความผิดของผู้ต้องหาแต่เพียงอย่างเดียว ข้อมูลที่เกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดที่พนักงานสอบสวนจะต้องทำการเก็บรวบรวมคือ ข้อมูลประวัติอาชญากรรม เพราะถือว่าเป็นข้อมูลของตัวผู้กระทำความผิดอีกประการหนึ่ง เนื่องจากข้อมูลประวัติอาชญากรรมสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ในด้านการสืบสวน การค้นหาตัวผู้กระทำความผิด เพื่อให้ทราบถึงประวัติการต้องโทษต้องของผู้กระทำความผิด การค้นหาตัวผู้หลบหนีคดี ในประกอบการพิจารณาความผิด กำหนดบทลงโทษ ตลอดจนกำหนดวิธีการลงโทษผู้กระทำความผิด แต่ข้อมูลที่จะนำมาใช้ได้นั้นจะต้องเป็นข้อมูลที่เป็นระบบและมีรูปแบบชัดเจน

ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่พนักงานสอบสวนจะต้องวางตัวเป็นกลาง จะถือว่าการดำเนินคดีของประเทศไทยเป็นแบบระบบกล่าวหา พนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษแต่เพียงด้านเดียวไม่ได้ จะต้องไม่ลืมที่จะให้สิทธิและเสรีภาพที่จะต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์⁸⁴ ทำให้พนักงานสอบสวนจะต้องทำทุกวิถีทางเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งความจริงว่าผู้ต้องหานั้นกระทำความผิดจริงตามที่ถูกกล่าวหาหรือไม่ และหากกระทำความผิดจริงการกระทำนั้นเกิดขึ้นจากสาเหตุใด และมีเหตุบรรเทาโทษหรือไม่ ในส่วนของความเป็นมาแห่งชีวิตนั้นหมายความว่าความถึงประวัติและวิถีชีวิตของผู้ต้องหาก่อนการกระทำความผิด เช่น มีการศึกษาอย่างไร เคยประกอบอาชีพใดมาบ้าง เคยกระทำความผิดมาก่อนหรือไม่ ส่วนความ

⁸³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138 บัญญัติว่า “พนักงานสอบสวนมีหน้าที่สอบสวนเองหรือส่งประเด็นไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา แต่ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบข้อความทุกข้อที่ได้มา”

⁸⁴ จาก รายงานการเสวนาทางวิชาการ เรื่อง กระบวนการยุติธรรมจะร่วมมือกันค้นหาความจริงในคดีอาญาได้อย่างไร (น. 85), โดยสถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด, 2540, กรุงเทพฯ: นิติธรรม.

ประพจน์อันเป็นอาจิม เช่น เป็นคนเสพสุรายาเมาเป็นปกติวิสัย หรือเป็นคนมีเมตตา หรือเกะกะเกร เป็นต้น การที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจพนักงานสอบสวนในการสอบสวนเรื่องเหล่านี้เพราะอำนาจสอบสวนโดยปกติย่อมต้องมุ่งหมายเพื่อที่จะค้นหาความจริง หรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษในความผิดที่กล่าวหา

หลักการพิจารณาคดีและบังคับโทษที่เหมาะสมกับบุคคล เป็นข้อมูลที่เป็นส่วนของเนื้อหาที่สำคัญ ที่ต้องใช้ตั้งแต่เริ่มกระบวนการยุติธรรมและใช้ในทุกขั้นตอนและทุกมาตรการจนถึงขั้นบังคับโทษ ทั้งกระบวนการข้อมูลตามหลักการนี้จะช่วยสร้างความเป็นภาวะวิสัยของขั้นตอนต่างๆ ซึ่งเป็นข้อมูลที่จะช่วยบอกได้ว่าบุคคลนี้ควรที่จะต้องรับโทษจำคุกหรือไม่ ด้วยเหตุผลอะไร ใช้มาตรการอื่นๆ แทนได้หรือไม่ เช่นวิธีการเพื่อความปลอดภัย หรือ โทษทางเลือกอื่นๆ เป็นต้น ซึ่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย ยังมิได้นำหลักการนี้มีใช้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ และถูกต้อง กล่าวคือ ในการดำเนินคดีจะมีแต่ข้อเท็จจริงที่เป็นส่วนของการกระทำความผิดเพื่อพิจารณาองค์ประกอบความผิด แต่ข้อเท็จจริงส่วนบุคคลยังไม่ค่อยได้มีการเก็บรวบรวมและนำมาใช้ตั้งแต่ขั้นสอบสวน ขั้นพิจารณาพิพากษา และขั้นบังคับโทษ เพราะแต่ละหน่วยงานต่างรับผิดชอบข้อมูลเฉพาะส่วนที่ตนมีและจำเป็นต้องนำมาใช้ประโยชน์สำหรับส่วนงานของตนเองเท่านั้น จึงทำให้ไม่มีข้อมูลบุคคลมาใช้ในการวินิจฉัยแต่ละขั้นตอน แต่ละมาตรการ การตัดคดี การกรองคดี การผันคดี จึงไม่มีข้อมูลพื้นฐานในการพิจารณาคดีโดยทั่วไป ตำรวจ อัยการ และศาล จะพิจารณาเพียงข้อเท็จจริงในส่วนของการกระทำความผิดแต่เพียงอย่างเดียวในการตัดสินคนๆ หนึ่ง แต่ข้อมูลในอดีต ประวัติความเป็นมาของบุคคล และความรับผิดชอบต่อสังคมในอนาคตทำได้ยากเพราะไม่มีข้อมูลพื้นฐาน เรือนจำหรือราชทัณฑ์ก็ไม่มีประวัติความเป็นมาของชีวิต ความประพฤติเป็นอาจิมของผู้กระทำความผิดเพียงพอที่จะนำไปสู่การทำแผนบังคับโทษรายบุคคลได้⁸⁵

⁸⁵ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก (น. 66-67). เล่มเดิม.